

UNIVERSUL LITERAR

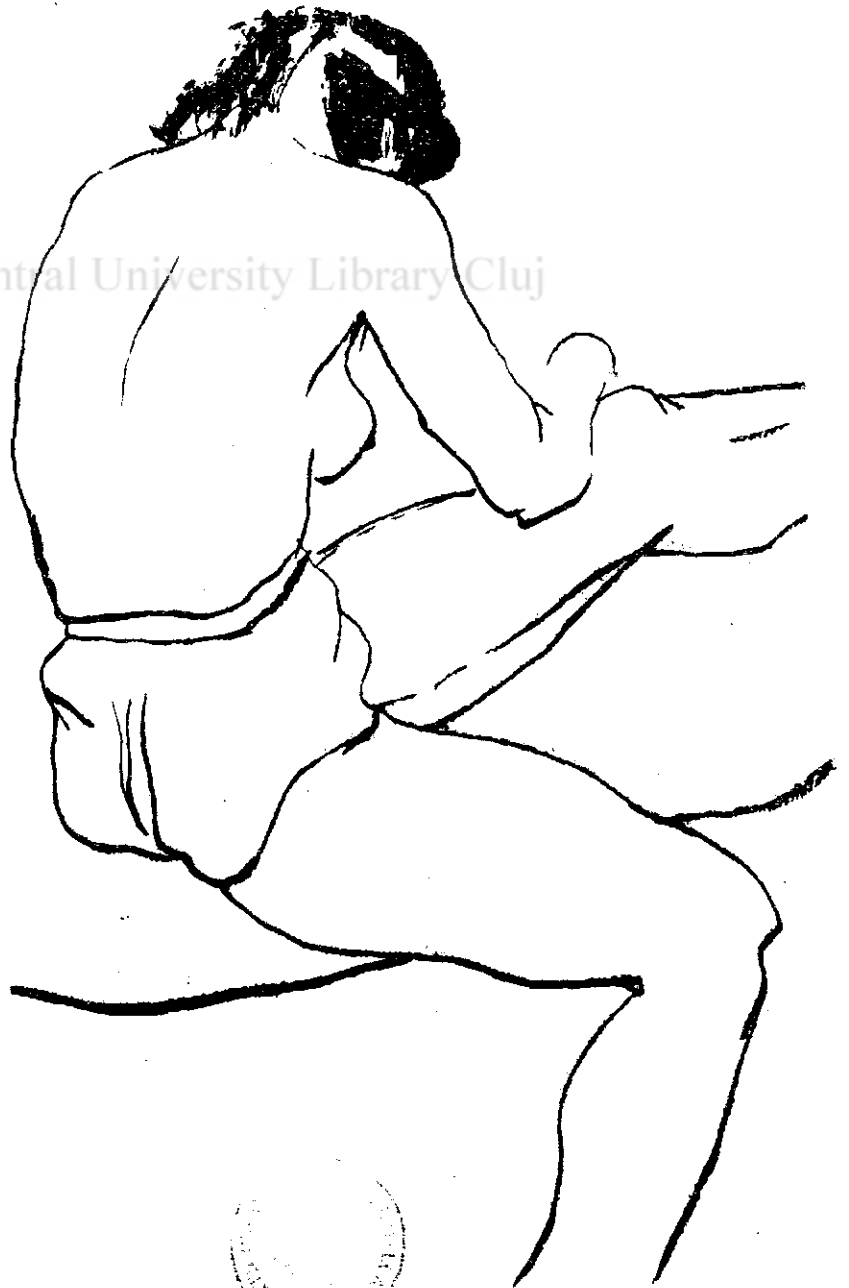
ANUL LIV Nr. 7

DUMINICĂ
4 MARTIE 1945

Director:
AL. CIORĂNESCU

COLABOREAZĂ:

Camil BALTAZAR
L. BRATOLOVEANU
Șerban CIOCULESCU
Emanuel CIOMAC
P. COMARNESCU
N. CONDEESCU
Ben CORLACIU
Ion FRUNZETTI
Sărmanul KLOPȘTOCK
Ion M. LEHLIU
Adrian MARINO
Florian NICOLAU
R. OTETELEȘANU
PERPESSICIUS
Al. POPOVICI
C. POSTELNICU
Al. ROSETTI
Al. T. STAMATIAD
I. VALERIAN

LIGIA MACOVEI

DANSATOARE

Versuri

Langă mine — rece, dormea pământul;
la fel de rece, de-asupra, scânteia cerul;
și, jur împrejur, cu un murmur tremurător,
peste văgăuni de gheață și câmpii de zăpadă,
adlerile nopții, asemănătoare cu moartea,
pluteau, în cădere.

Gardul viu, despuliat de iarnă, se înegrise;
niciun fir, nicio iarbă, nu răsărea dinaintea privitor,
păsările se odihneau la sânul spinului gol
ale cărui rădăcini, alături cărării,
își uniseră brațele plesnite de ger.

Ochii tăi străluceau în lumina lunii,
luna aceea, intrată 'n agonie —
și numaidecât, așa cum raza unui licuriciu,
în leneșă sa scurgere prin iarbă,
împrăstie lucruri nesigure —
obrajii lunii se-aprindeau,
îngălbenind șuvițele din părul despletit,
ce-ți flutura în vântul revărsat al nopții.

Luna-ți colora în palid buzele, iubito,
vântul îți infiora, cu palma, sânul,
noaptea-și presăra promoroaca de-asupra capului tău,
iar tu rămâneai întinsă și priveai
spre punctul unde suflul amărui al cerului
putea să te desmierde 'n voie.

Traducere de BEN. CORLACIU

Noembrie 1815.

Din literatura arabă

CALIFUL ȘI CURTEANUL

Califul Elmu'tasim care purta în deget un inel cu un
rubin de-o rară frumusețe, întrebă odată pe un
curtean: — Al văzut ceva mai minunat decât acest
inel?

— Da, răspunse curteanul, mâna care îl poartă.

ORBUL ȘI CHIORUL

Am auzit odată pe un orb spunând: — Ce grozăvie
să fi lipsit de vedere!

Un chior, care era în spatele lui, adăogă: — Cumosc
jumătate din această nefericire.

RASPUNSUL POETULUI

Oamenii din tribul Beni Tamim îl rugară pe Sala-
mat ben-Djendel: — Cântă-ne și pe noi în versurile
tale.

— Cuceriiți întâi gloria, ca să vă pot cânta, răspunse
poetul.

REGELE ȘI POPORUL

Un rege fu întrebat odată: — Sire, de ce m'ați dat
ordin ca porțile palatului să fie închise și sentinelele
să fie de gardă?

— Mie mi-e dat să păzesc poporul iar nu poporul să
mă păzească pe mine.

AL. T. STAMATIAD

Ora de igienă

Doctorul a explicat igiena corporală.

Băleții l-au ascultat după cum obișnuiau.

Unii atenți, alții trăgând cu urechea pe sață
să audă sonerile care întârziiau.

Pianșele anatomice ca niște Isuși
Răstigniți în pluneze cu mușchi goi,
Cu ochii holbați, flămânzi și opuși
Păreau apocalpsul unor altor oameni noi.

Corpul schingiuit în numiri latine,
Era desfăcut din întregul lui voinic,
Și desprins în oase, canale și vine
Nu rămânea decât un lucru de nimic.

Doctorul explica igiena corporală
Și băleții în bănci îl ascultau cuminiți,
Doar unul a scris pe caet cu cerneală:
„Sufletul putem să-l spălăm pe dinți!”

AL. POPOVICI

RICHARD DEHMEL

Apăsător

În ceruri însera mereu.
Simțeam adânc până'n oda
pulpana joasă a norilor în volburi.
Frasinu-și învârti încet și grav
Coroana-i înaltă împrejur.

Clar ticăla 'n odaia grea,
ca'n subteranele morminte,
ticăitul carilor-ceasornicului.
Și de sub ușă, de sub mine,
veni un plâns de clavier peste antru

Cerul era apăsător ca ardezia
Cântecul ei venea cu mari tristeți.

Eu o priveam;
Cald curse vântu 'năbușit
prin frunzele de frasin
și aerul era sur de jar și praf,
și-am suspinat.

Mai palide sunară prin pereți
în dibuire, pe clape, mâinile înlăcrimate.

Ședea cântând,
cânta în sine aplecată,
cântecu-i de mireasă,
simțeam răsufletu-i plutind.
Mai grei veniră norii, mult mai grei,
mai sângerate sunetele'năbușite
și ascuțite ca pe vârfuri de cuțit.
Și'n vechdul cântec de iubire
plânseseră deodată două note de copil.

Atunci căzu întâiul trăsnet...

Traducere de CAMIL BALTAZAR

François Rabelais, II

de AL. ROSETTI

Rabelais, sau râsul. Dar un râs enorm și irezistibil. O lectură roborativă; pagini cu concentrate de viață și de voie bună. Publicul este întotdeauna de partea celui care râde. Scrierile lui Rabelais se recitesc cu bucuria găsirii dintâi; ele produc asupra cititorului o jubilație subită, menținută dealungul cărții întregi.

La punctul de joncțiune a două epoci, Rabelais întoarce spatele întunecatului ev mediu și surăde vremurilor nouă. Opera lui apare ca o protestare împotriva tiraniei societății din acea epocă. Călugăr franciscan, își văzuse confiscate cărțile grecești, bânuite de erezie; trecut în ordinul Sfântului Benedict, era să lepede mai târziu, la Paris, rasa călugărească. Sorbona fiind atotputernică, a trebuit ca Francisc I să-l ia sub ocrotirea sa, pentru a-l feri de persecuții.

Aluziile la intoleranța autorității ecleziastice sunt pretutindeni transparente în opera sa; publicarea lor nu ar fi fost posibilă, fără înaltul sprijin amintit.

Atitudinea de protestatar a lui Rabelais explică simpatiile sale pentru Reformă. Era firesc ca Rabelais să fie atras de o mișcare de revizuire de mare amploare a însăși temelilor statului, vizând, în primul rând, reformarea bisericii. Informațiile căpătate de Rabelais la curia papală, în cursul călătoriilor sale la Roma (1535 — 1536, 1547 — 1549), îi permitau să urmărească controversele, în această materie, în deplină cunoștință de cauză.

Dar Rabelais s'a mulțumit să satirizeze, numai, societatea din timpul său, pe când Reformația au supus-o la o modificare radicală, cu urmări incalculabile.

Romanul lui Rabelais conține numeroase aluzii la contemporanii săi, și a trebuit munca erudită a lui Abel Lefranc și a colaboratorilor săi — printre care Lazăr Șăineanu — pentru a descifra sensul atâtor cifre enigmatice.

Există, deci, și un mod „savant” de a-l citi pe Rabelais, consultând bogatele note care întovărășesc monumentală ediție critică publicată de casa Champion din Paris, sub direcția lui Abel Lefranc.

Dar astfel de considerații ne-ar duce la o privire de amănunt asupra acestei opere atât de bogate și de variate, care nu poate interese decât un cerc restrâns de inițiați.

Lectura lui Gargantua, Pantagruel sau a celorlalte cărți trebuie însă întreprinsă în afară de orice preocupare savantă, ca în felul acesta să ne putem da în întregime agrementului lor.

Verva genialului autor reapare, ici și colo, în literaturile altor popoare. Creangă i-a fost comparat, și cu dreptate.

Verva grasă, anecdota bufonă sau picantă, forța și invenția verbală, culoarea, arta narațiunii și voia bună sunt, deopotrivă, atributele genialului autor al „Amintirilor din copilărie” și al neuitatelor povești, dintre care nu trebuie omise acele două citite în care intim la aniversările Junimei.

Ca și Rabelais, Creangă e un ecou al tradiției orale și un reprezentant strălucit al limbii vorbite. Artă oralității, la Creangă, atinge o culme care implică, însă, o mare muncă de șlefuire și de amenajare a vocabularului.

Jocul verbal îl amuză, ca și pe Rabelais. Expresia potrivită de colorit frazei lui Creangă și conferă prozei sale un caracter specific.

La aceste apropieri, trebuiesc adăugate atâtea trăsături caracteristice din viața lui Creangă, printre care voracitatea sa proverbială, care îl apropie dacă nu de Rabelais el însuși, dar cel puțin de nemuritorii săi eroi, uriașii Gargantua și Pantagruel, care înghițeau pe nemestecate tone de alimente și sorbeau butoaie cu vin pe nerăsuflăte. În această privință răspopitul nostru nu se lăsa mai prejos, căci listele sale de mâncare ar putea sătura o întreagă familie infometată.

IN AMINTIREA LUI E. LOVINESCU

de ȘERBAN CIOCULESCU

La 15 Ianuarie s'au împlinit un an și jumătate dela trecerea lui E. Lovinescu la cele veșnice, după frumoasa expresie a tradițiilor noastre religioase. Numai că, în circumstanță, cuvântul trebuie să se înmădăie într'un înțeles laic. Întâi, pentru că marele critic, el însuși, n'ar fi înțeles să i se aplice o măsură verbală, oricât de venerabilă, pe care o repudia prin laicitatea sa radicală. Chiar în săptămânile sale din urmă, când moartea îl dădea târcoale, n'a simțit slăbiciunea obișnuită a necredincioșilor, dispuși să se pună în regulă pentru călătoria cea mare. Își tipărea una din cărțile de studii maioreștiene, la o imprimerie deosebit de punctuală, ai cărei slujitori își lămurau zelul profesional, prin strășnicia disciplinei lor adventiste. Unul din aceștia, venit să aducă „materialul” sau să ducă îndărăt, la tipografie, un rând de corecturi, găsisse chiar cu cale să încerce puțină propagandă sectară, crezând că a dat de un „teren” prielnic. A trebuit să bată în retragere înspăimântat, când maestrul i-a răspuns în proprii termeni că își este sie însuși Dumnezeu! Trecerea la cele veșnice, a lui Lovinescu, așa cum spuneam, mai poate fi adaptată sensului laic și dintr'alt temelii, pur literar. Pentru majoritatea scriitorilor, cărora li se servește măgulitorul apelativ, „maestre”, fără nici o convingere, moartea echivalează cu începutul nelinduplecat al declinului. Într'adevăr, posibilitatea, deslegată de obligațiile ipocriziei sociale, restabilește, încetul cu încetul, valorile, într'o echitabilă ierarhie, nemăștiinând seama de alte titluri decât acelea ale talentului. În viață, Lovinescu nu obținuse locurile de cinste, cuvenite pregătirii sale științifice (era doctor în litere dela Sorbona), seriozității lucrărilor lui de specialitate și talentului său literar, care-l situa, alături de N. Iorga, T. Arghezi, M. Sadoveanu, H. Papadat-Bengescu, L. Rebreanu și Lucian Blaga, printre cei mai de seamă scriitori ai ultimilor 25 ani. Există, de sigur, un „caz Lovinescu”, așa cum numește d. Victor Eftimiu, în frumoasa-i carte „Spovedanii”, nedreptatea ce s'a făcut marelui critic, refuzându-l-se o catedră universitară, fotoliul academic și laurul premiului național. Cauza de căpetenie a ostracizării trebuie căutată în independența de caracter a judecătorului literar, care nu cruțase susceptibilitățile distribuitorilor de onoruri și funcții, exercitându-și magistratura cu un tăios dispreț, de câte ori discernea surogatele și veleitățile de adevăratele creații. Este una din condițiile regretabile ale climatului nostru cultural, acea obișnuință care nu exceptează nici pe cei mai buni, de a-și valorifica meritele prin suspendarea temporară, măcar, a demnității individuale.

Lovinescu n'a consimțit niciodată să se închine cu obediență în fața celor ajunși, ca să-și netezească în acest fel, drumul către pozițiile oficiale. Dimpotrivă, așa cum observă d. Victor Eftimiu, insuccesul prietenului său se datora în parte, — citez din textul memorialistic — „firiți puțin socotabile a lui E. Lovinescu, izolării sale, unul ciudat sistem de a reperi oamenii, de a le spune lucruri neplăcute, de a-i lua de sus, de a-i bagateliza, verbal sau în scris”. Lucrul e adevărat. Numai că, aceasta e atitudinea și a lui Alceste, care își trăgea mizantropia din rectitudinea spirituală, refractară compromisiurilor lașe. Altminteri, Lovinescu nu era cătuși de puțin mizantrop, adică nu-și detesta semenii și nu-i ocolea sistematic.

Muncitor disciplinat și harnic, pe cât de înzestrat scriitor și de sagace critic, își împărțise timpul incredințat pasiunii sale dominante, — pasiunii literare, — între scris și frecventarea scriitorilor. Dimineața, își făcuse un obicei să stea un ceas la librăria Alcalay

(Clotlec), anume ca să se pună în curent cu noutățile cărții române și franceze. Acolo îi plăcea să întâlnească scriitori și să schimbe cu dânsii impresii. Iar apoi, în fiecare după amiază, dela orele 5 și până la 8 seara, ținea casa deschisă oricui avea legături reale sau numai închipuie cu literatura. L-am vizitat întâia oară în apartamentul din Str. Câmpineanu 42, unde locuia cu chirie, la etajul II. Îmi făcusem cu puțină luni înainte, debutul de cronicar literar, la „Facla literară”. Eram foarte tânăr și tot atât de bătaios, iar pe de-asaupra, costil ideii de cenaclu literar, în care nu distingeam decât spiritul de coterie. M'a condus camaradul de pe băncile Universității, poetul Vladimir Streinu, care-și publicase în „Sburătorul” al doilea, mai multe poeme gălgăitoare de sevă amărue. Mărturie a reacțiunilor mele juvenile, mai adesea intempestive și stridente, stau rândurile cu care m'au onorat E. Lovinescu în volumul II de „Memorii” și d-șoara Ticu Archip, în paginile închinete maestrului cincantenar, de către revista „Vremea”. Nu-mi ascund atitudinile, dar nici nu mă fălesc cu ele. Așa îi stă tineretului bine, să-și cheltuiască rezervele de energie și spiritul de contradicție, busucând conveniențele și făcându-se nesuferit, până ce viața îi învață a fi îngăduitor, comprehensiv și cuviincios. Nu prețuiam, în acei ani, 1923—5, când l-am frecventat dintâi, scepticismul relativist al lui E. Lovinescu, pentru că nu aveam destulă experiență să-i descifrez dedesubturile de civilitate ironică. E. Lovinescu primea, cum spuneam, pe oricine, de orice vârstă și sex, sgândărit de ambiții literare, precum și un număr impunător de scriitori și scriitoare, care și-au deslușit talentul, la lumina observațiilor sale. Astfel maiorul G. Brăescu, incisivul umorist, în acea vreme cantonat pe exclusivul sector al lumii ostășești, dar neînțeles de profesorul Ovid Densusianu, găsisse în criticul mai receptiv, care conducea revista „Sburătorul literar”, sprijinul hotărâtor. Provenită din cercul „Vieții Românești”, unde-și publicase nuvelele atât de subiective și frenetice ale debuturilor, dna Hortensia Papadat-Bengescu a fost îndrumată, la „Sburătorul”, către formula epică și a dat marelui său roman ciclic, al familiei Halipa, învederându-se cel mai pătrunzător dintre analiștii subconștientului și ai patologiei morale. Este drept că Liviu Rebreanu, răsfățat de succes după apariția romanelor „Ion” și „Pădurea Spânzuraților”, nu a mai avut ce căștiga din desbaterile literare dela E. Lovinescu, la care lua parte mai mult, manifestându-și neîncrederea în tendințele avangardiste ale poetilor tineri. Cenaclele, în partea lor pozitivă, își pot revendica eficacitatea tocmai prin îndrumarea acelor scriitori, încă necristalizați, haotici, informi, care așteaptă să li se recunoască vocația și să li se precizeze orientarea. În salonul literar al lui E. Lovinescu nu se serveau ceafuri, ca la profesorul Mihail Dragomirescu, dar nici lecții peremptorii de gradatie a „ideii”, de articulare retorică, într'un cuvânt, de compoziție didactică. După 20 ani care-mi asigură perspectiva istorică justă, așa defini ceroul literar lovinescian ca o academie liberă, în care liberetul iscoditor, pasionat de frumos și de idei estetice îndrăznețe, își găsisse climatul literar ideal și totodată, călăuzul dispus să cedeze înaintea demonstrațiilor persuasive. Lovinescu era un judecător sigur, instantaneu, sau cum se mai spune, intuitiv, în demeniul epice și cel dramatic. Știa, după o singură lectură, să găsească punctul vulnerabil al unei schițe, al unei nuvele, al unui roman sau al unei plese de teatru și să supună pe comitent, voinței sale lucide și constructive. În schimb, ca să spun tot adevărul, crescut, cum fusece, la școala clasică a gustului literar, ca profesor de latină și emerit traducător de texte vechi, avea o recepție mai lentă, a fenomenului liric. Era de altfel momentul istoric acut al lirismului, care-și căuta drumuri noi, prin notații realiste, prozaice, prin excese imagistice și metaforice, prin mijloace inedite de muzicalitate și atmosferă, desprinses nedeslușit din tendințele suprarealiste, intelectualiste și ermetice. Primul moment al reacției lovinesciene, în fața noutății scandaloase a formei, era defensiv. Maestrul se retrăgea în cochilia sa, menajându-și antenele jignite. Apoi,

comanda lectura a doua și își refăcea aparatul de recepție lirică, ofensat. Înainte de a-și divulga verdictul, solicita exegeza autorului însuși sau era atent la impetuozele motivări de admirație ale auditorilor mai tineri. La urmă, după ce sezizase modalitatea nouă a frumosului, intervenea cu o ultimă formulare a impresiilor cenaclului, spre a-și rezerva, într'una din acele „anticipații”, ungerea debutantului norocos și impunerea sa publică. În acest fel, după felurite rezistențe, a recomandat cu autoritate pcezia de război, atât de pregnantă, a lui Camil Petrescu, versurile vitaliste și cosmice ale lui Ion Barbu și litanii elegiace ale lui Camil Baltazar, ca să ne l'imităm la producția specific lirică a respectivei faze literare. Mai târziu, toate rândurile de tineri scriitori, în decurs de douăzeci de ani, care s'au supus ritualurilor de lectură și judecată, în cenaclu „Sburătorului”, au beneficiat de mult răbdătoarea pasiune literară a maestrului, înregistrându-și primele succese, precum și cele dintâi difuzări ale numelui, mulțumită lui E. Lovinescu. Oricât ar fi fost de dificil marelui critic, în acomodarea gustului său afinat, la pluralitatea formelor de artă, adeseori fruste, ca și a temperamentelor, trebuie să afirmăm răspicat că nici unul din frecventatorii cenaclului literar al „Sburătorului” n'a leșit de pe urma lecturilor proprii și ale celorlalți, fără un spor de experiență literară. Maestrul își făcuse o regulă de purtare din a nu respinge pe nimeni prin categorică afirmare a neaderenței, la cutare tip de proză sau de vers, care în fond îi repugna. Amfitrionul literar își mortifica ecuația personală a gustului. Formând pe alții, se reforma pe sine însuși. Devenise, treptat, sensibil la puterea de vrajă a cuvântului. Nu mai admira, ca în tinerețe, canoanele formale ale artei clasice, ci se lăsa furat de sugestiile muzicale, de efluvii interioare, de forțele subconștientului, puse în mișcare de lirica nouă. Prins la rândul lui în mreaja estetice simboliste („de la musique avant toute chose”), ajunsese a crede că însăși operația judecării critice și a formulărilor defnitorii, ar fi guvernată de nu știu ce legi ascunse ale organizării muzicale, subconștiente. Criticul transpunea geneza obscură a critice sale, pe planul liric, crezând că înseși conceptele ies la suprafața conștiinței și se înlanțuesc în felul mistic al sunetelor muzicale, simfonizându-se. După ce prezidase la alcătuirea stărilor civile a unui număr impresionant de scriitori și scriitoare ca o compensație a nerecunoașterilor oficiale, a căror jignire se străduia să o ascundă, își rezervă sie-și, fie într'un șir de romane autobiografice, publicate sau într'o mare încercare epică, rămasă inedită (Mălureni), fie prin numeroase capitole memorialistice, plăcerea de a-și desemna curbele evolutive și de a-și surprinde propria formulă sufletească. E multă „construcție”, e multă arhitectură în frumoasele capitole de autobiografie din „Memorii” din „Aquaforte” și din biografia așa zisului Notarius Anonymus. Lovinescu a vrut să ne lase imaginea voinții biruitoare, care calcă peste înfrângerile vletii, câștigându-și seninătatea, la modul stoic și în stilul aristocratic.

Fără a fi deplin convingător, spectacolul era de o certă noblețe patriciană. Lovinescu se drapa pentru posteritate în faldurile albe ale togei și își compunea cu grijă masca seninătății olimpice. Stilul literar modern, al cărui teoretician se făcuse, înfruntând mâniile conjugate ale tradiționaliștilor, nu reușise să-și imprime pecetea pe proza sa, rece, concisă chiar în desfășurările periodice, tacitiană prin cultivarea formelor participiale, abstractă, demnă, în care se afirma irepresibilă, educația intelectuală clasicistă. Lovinescu a dat contemporanilor lecții de economie verbală, de lapidaritate și de eleganță, într'o sintaxă și morfologie, prin care se afirmă urmașul original și indirect al școlii latiniste.

Drumurile noastre literare s'au despărțit o vreme. După o pauză de peste zece ani, l-am regăsit, în propriul apartament din blocul Corpului didactic de pe B-dul Elisabeta 95, cu aceeași boerie de amfitrion literar, nedesmințit, nici chiar de gustul prea accentuat pentru cronica privată; viața literară, privită sub acest

ROMAIN ROLLAND

de I. VALERIAN

În Noembrie 1918, Romain Rolland încreșta pe frontispiciul noului său volum „Colas Breugnon” câteva rânduri intitulată „Precuvântare după războiu”. Următoarea frază avea, în deosebi, o semnificație mereu valabilă pentru destinul poporului francez: „Sângeroasa epopee, ai cărei eroi și victime au fost strănepoții lui Colas Breugnon a luat asupra ei sarcina să arate lumii că „Unchișul n'a murit încă!”

Expresia din urmă era luată de pe buzele personajului cărții, un străbunic al autorului, care, printr-o voință de fier, manifestând o vitalitate extraordinară, putuse să iasă la lumină din toate greutățile, isbucind chiar să se vindece singur de clumă. Colas Breugnon, acel vâstar al Burgoniei ni-verneze, prototip minunat al spiritului galic, devenea în prefața lui Romain Rolland, îndată după terminarea trecerii războiului mondial, un simbol al rezistenței franceze. Urmașii „unchișului” se arătau de demni de predecesori, luptaseră pentru triumful libertății și salvarea patrimoniului european.

De-a-lungul veacurilor, începând cu hărțuțiile medievale, atât de plastic zugrăvite în volumul amintit, poporul francez a îndurat nenumărate urgi dar a renăscut întotdeauna mai viu dintre ruini și cenușă, întocmai ca pasărea legendară.

„Mai trăești, Breugnon?” — strigară în fața ogrăzii prietenii veniți să-l ridice cu fărâșul.

„N'a murit încă, unchișul!”

Este suprema sfidare aruncată morții de către cei cari simt elanul constructiv al vieții; este duhul străvechiu al unei națiuni constiente de misiunea ei creatoare peste graniți și timp.

În ultimul pătrar de veac, Franța a fost de două ori invadată și târâtă în „sângeroasă epopee”. Prietenii ei rămăseră conșternați acum câțiva ani, crezând-o la pământ.

Izolat în căsuța lui dela Vezelay, rue Saint Etienne, un om de aproape optzeci de ani trăia coșmarul unui nou războiu, expus la umilinti și lovituri pentru nemăsurata lui dragoste de oameni. Sufletul său suferea deopotrivă din cauza tragediei țării sale și a idealurilor umanității violate. Luptase o viață întreagă cu o exaltare de iluminat pentru împăcarea dintre popoare, iar spre amurgul vieții vedea iarăși triumfând forța brută.

Nu este de mirare că bătrânul Romain Rolland s'a îmbolnăvit sub povara amărăciunilor și starea sa a mers agravându-se tot mai mult. De câteva ori s'vonul despre moartea lui a făcut inconștientul pământului, dar, datorită puterii sale psihice el a supraviețuit până în clipa când s'a văzut patria eliberată iar la orizont licărind zorile unei nădejdi noi.

urghi, nu era oare un modern Satyricon, și spectatorul cel mai înalt un nou Petroniu? La răserucea vârstelor, am înțeles că omul, în centrul vicisitudinilor noastre literare, împlinește cu cinste un rol literar covârșitor, ducând la îndeplinire moștenirea maioresciană, aceea salvare a principului autonomiei artei, amenințat de valul turbure al beotianismului pretins naționalist și ortodox. În timpul fascizării stupide a atmosferei literare, bibliotecă din Bulevardul Elisabeta 95, în care se strâneau scriitorii neaserviti „salubrității” naziste, a fost singurul refugiu al spiritului liber. Siguranța n'a lipsit să-si vâre nasul în prezumatul cuib „ludomasonic”, unde se adunau zâncii cei ce credeau în libertatea spiritului și în permanenta valorilor omenești. A cercetat „discret”, neîndrăznind să treacă la măsuri restrânse.

Când demnăzi, după un an și jumătate de ploasă suspendare, s'au redeschis sedințele, în jurul scaunului vacant, al maestrului, unie, de neîncuț, dar a cărui pasiune literară, curiozitate intelectuală și înzestrare s'au transmis tinerei sale fiice Monica Lovinescu, am avut sentimentul unei continuități: spiritul lovinescian, exclusiv închinat frumosului, nu și-a încheiat acțiunea binefăcătoare.

Către începutul acestui an, marele vizionar s'a desprins împăcat dela masa de lucru unde-și scria memoriile și și-a luat locul în tărâmul cu umbrele străbune, unde-l așteptau cuminiți toți „Colas Breugnonii” pe care i-a descris atât de viu în paginile sale.

Este cu neputință ca în cuprinsul unui articol să vorbim despre uriașă operă a acestui scriitor care mai bine de jumătate de secol a îmbogățit și animat mișcarea culturală universală. Luptător neobosit al unei umanități ideale, autorul lui „Jean-Cristoph” a abordat cu neîntrecut talent toate formele prozei literare, dela nuvelă, roman și teatru, până la acele splendide biografii romanțate ale unor titani ca: Beethoven, Tolstoi, Michel Angele etc., punând bazele unui nou gen literar, mult gustat și astăzi.

La noi numele acestui scriitor francez a devenit popular mai ales din „cazul” Panait Istrati. Ne este prea plăcut orgollului nostru ca să nu zăbovim puțin asupra acestei întâmplări ce desvăluie atât de impresionant latura fundamentală a neobositului samaritean.

În Ianuarie 1921 i-a fost trimisă lui Romain Rolland o scrisoare din spitalul din Nisa. Fusese găsit la un disperat care își tăiasse beregata: „Cetii și mă simții pătruns de sbuciumul genului!” — scrie el mai târziu — „Era ca un pârjoș cotropitor peste câmpii. Era spovedenia unui nou Gorki din țările balcanice. Simuțgașul fu salvat. Voi să-l cunosc. O corespondență se începu între noi. Deveniserăm prieteni”.

Panait Istrati fu îndemnat să-și aștearnă vicia pe hărțile și când peste un an, îi trimise manuscrisul „Chirrei Chiralina”, Romain Rolland îi răspunde îndată, scriindu-i primire atîtoe: „Dragă prietene, nu mă aștept să-mi găsească timpul necesar ca să-ți răspund. Nu mai pot aștepta după ce am devorat „Chirra Chiralina” în totul nopții. Trebuie să-ți spun numai decăt: e formidabil! Nu există nimic în literatura de azi care să albească tărta aceasta. Nu există nici un scriitor de astăzi — nici eu, nici oricare altul, care să fie capabil s'o scrie. Să nu-ți pierzi capul! Caută să-ți fii bine”.

Iar ca post-scriptum, maestrul, cu săgălnică dutoșie, adaugă: „Și când te gândești că animașul acesta a vrut să se omore — s'a omorât acum un an! Da, îl înțeleg totuși. Atâtea lumi de patim: în el. Avea de ce să plesneasă. Dar să nu mai faci așa ceva! Acum vulcanul s'a destupat. Erupe.”

Itată cum era sufletul lui Romain Rolland! Nici o rudă, nici un frate, nici un sfânt n'ar fi putut să găsească vorbe mai calde, mai adevărate ca să ridice un semen de-al său de pe marginea prăpastiei. Atâtea umanitate sălășluind în jîma unui contemporan, — atâtea nețărmurită solitudine față de cei aflați în suferință, parcă răscumpără tot egoismul societății moderne.

Pentru felul acesta de a fi și a simți, Romain Rolland a avut nenumărați prieteni și admiratori în toată lumea, dar și mulți adversari. Cu toate atacurile inverșunată a rămas neclintit în lumea ideilor sale, asemenea unui pisic înzăpezit de munte, deplin încredințat de durabilitatea adevărilor eterne. O vleață întreagă s'a străduit să înlăture barierele unui materialism feroce, să înlouiască instinctele salbatoce prin sentimentul iubirii și să redea ființei umane rangul ce i se cuvine. Fiind plămădit din aluatul unei rase cu reale contribuții în istoria civilizației, el a înțeles că darurile moștenite trebuie puse în slujba umanității bolnave. Scriitorii prin talentul lor, pot fi factori de mare importanță în opera de apropiere între popoare; pentru aceasta ei trebuie să creadă fără șovăire în înalta lor menire de imblânzitori ai societății.

„Nu există în lume decăt un singur eroism, acela de a vedea lumea așa cum e și s'o iubești” — cugeță Romain Rolland. „Cel mai mic dintre noi, poartă într'insul infinitul... Scrie vicia simplă a unui dintre acești oameni simpli, scrie măreția zilelor și nopților care se scurg, toate asemănătoare și felurite; toți fiii ai unei aceleiași mame, din cea dintâi zi a lumii!”

Acesta a fost Romain Rolland, — un scriitor de un covârșitor talent, o luminoasă intruchipare a năzuințelor moderne, — un mare iubitor de oameni!

Încă un cuvânt despre N. CARTOJAN

de N. CONDEESCU

II

Coana lui Cartoian în intimitate îmi poartă gândul spre povestea lui Andersen cu bobocul de rață năpăstuit de tovarășii lui, fiindcă nu aducea cu ei; nu le semăna, fiindcă era de fapt un pui de lebădă; devenit la rândul ei una din poeticele pasări albe ce lunecă în pe luciul lacurilor, bobocul urgisit de altădată a păstrat ceva din vechea-i timiditate de ființă candidă, neobișnuită cu omagiile. Universitar și academician, Cartoian rămăsese și el puțin timid și întru totul modest în ținuta, limbajul și aspirațiile lui materiale. A fost, mai presus de orice, un om al căminului; mai exact, al biroului. Înfășurat, vara ca și iarna, într-o haină de interior de culoarea cafelei cu lapte, din cele de păr de cămilă cu guler castaniu închis și brandeburguri, veșnic cu o bască pe cap ca unul ce-și îngrijea meticolos sănătatea, mici nu-l mai zăreai, aproape, din maldărele de cărți. Când îți vorbea, ridica de peste hârtii un cap mic, în armonie cu trupul său scund, dar luminat de niște ochi căprui, vioi și plini de bunătate. Pe această figură suptă, rasă complet, roto-goalele negre de bagă ale ochilor păreau enorme: acopereau sprâncenile și coborau până pe la jumătatea obrazurilor. În traiul orășenesc obișnuit, distracțiile lui erau puține și rare: vizite pe la rude și prieteni, spectacole sau, din când în când, recepții oficiale cu caracter universitar. După mai multe ore de lucru, pe seară, ieșea să respire puțin. Se înapoia încărcat cu gazete a căror citire până la ora cinei îi procura o binevenită destindere a minții. Una din marile lui plăceri era să primească rude și prieteni mai cu seamă de ziua lui onomastică. Era atunci un amfitrion fastuos și plin de extremă afabilitate cu toți cei ce veneau să-i strângă mâna. Tot atât de bucuros era să aibă oaspeți la masă și nu odată stăruia în invitații peste prevederile culinare ale zilei. Ca orice cărturar, iubea tabieturile; o caricatură a lui Neagu din prim 1938, înfățișându-l în caftan de boier cu o „gingirle” dinainte, traducea credincios aceste gusturi. La țară, în casele familiei dela porțile orașelului Pucioasa, munca lui intelectuală era aceeași. Nu călătorea fără cel puțin un geamantan cu cărți. În recreațiile ce-și acorda, juca table sau făcea lungi și incete plimbări meditative pe o aleie cu iarbă deasă, prelungire a curții deacurmezișul unei grădini și a unei livezi cu pruni până la marginea unui podiș împădurit.

Nu era totuși un sedentar și călătorea bucuros, mai ales în străinătate, unde îl așteptau marile biblioteci cu manuscrise și cărți rare. După o sedere de un an la Berlin, în preajma celui al treilea război european, nu și-a reluat aceste explorări decât târziu, odată ajuns conferențiar. A avut de atunci vreo 15 ani fericiți când și-a putut des îngădui doritele lui contacte cu comorile apusului și ale Balcanilor. Se ducea de preferință în Italia și la Paris, dar, câte odată, și la Londra, Zürich, Praga, Belgrad, Sofia și mai ales Atena. Știa să profite inteligent de aceste șederi printre străini și le cerceta nu numai depozitele de cărți ci și monumentele, alături de moravuri și mentalitate. Cum trecea granița, se transforma: uita de regim alimentar și de cruțarea oboselilor și căuta să profite cât mai intens de puținele săptămâni ce putea lipsi din țară. Din orașele vizitate, păstrase mai ales nostalgia Venetiei și cea a Atenei.

Cartoian era contrariul unui spirit caustic și clevetitor. Micile răutăți auzite despre colegi sau cunoscuți rămăneau de obicei înmormântate în cugetul lui. Îi plăcea să le răspândească sau, dacă i-se smulgeau, ruga stăruitor să nu fie propagate. Îi distra însă, în momentele de destindere, să asculte câte un cancan, dar niciodată nu-l repeta. Gusta în special cele puse pe seama unui confrate de care avusese să se plângă, însă niciodată nu

s'a folosit de atari svaturi puțin binevoitoare în scop de a-l discreditat pe sub mână.

Sufletul lui curat, incapabil să răspândească venin sau măcar să atace pentru satisfacția de a lupta și învinge, suferea atunci când alții bănuiau desinteresarea muncii lui științifice sau temeinicia informațiilor din studiile sale. Mi-aminesc de o polemică cu regretatul V. Bogrea în *Societatea de mâine*, izvor de săptămâni de sbucium, și, mai recent, de amărăciunea ce i-a provocat incepta afirmare gratuită a unui bătaios publicist ieșan, precum că ar fi... francmason, afiliere de pe urma căreia s'ar fi ales cu catedră și cu case!

Firește, recenziile laudative despre lucrările lui îl măguleau, mai ales dacă porneau dela cunoscători cu spirit critic. Niciodată însă nu i-a trecut prin gând să-și împingă foștii studenți sau prietenii în tătăieri convenționale numai de dragul reclamei.

În toate aceste privințe răspundea deci ideii de savant onest, pentru care numai investigația are valoare. Dela tipul tradițional de savant avea și alte trăsături ca distractia, uitările, confuziile de nume, punctualitatea relativă și indiferența față de necesitățile materiale ale unei gospodării. Numărul de mânuși, umbrele și fulare pierdute de el este impresionant, ca și cel al discipolilor cărora le fixa ore de primire, uitând apoi, în chipul cel mai nevinovat, să-i aștepte acasă. Problema cartofilor și a ratelor la percepție era cu totul secundară pentru dânsul. Când a primit să conducă colecția *Clasicilor comentați* și apoi să alcătuiască manuale remuneratoare, inițiativa a pornit dela editor.

În schimb, puterea lui de abstragere la masa de lucru era uimitoare. Putea concepe și redacta în sgomot fără cea mai mică tulburare, ca odinioară Budé. Cartoian n'a avut turn de fildes pentru munca sa cărturărească, ci orice masă îi era bună, orice locșor pe care apuca să-și întindă hârtiile. Ciripitul copiilor, conversațiile familiei, tiradele sfornătoare ale conferințelor radiofonice, nimic nu-l făcămă concentrația. Urmărea ore sau zile întregi o problemă din domeniul său, părănd atunci sub imperiul unui vis interior, străin par'că de lumea înconjurătoare. Într'un sfârșit, începea să radieze de bucurie și redevenea comunicativ: găsisse cheia; cutare manuscris, rebel clasificării, își explica neregularitățile sau, cine știe ce frază neclară din Nicolae Costin se hotărâse a-și desvălui misterul...

Perseverența în limpezirea amănuntelor devenea continuitate în urmărirea subiectelor mari: *Alexandria* l-a ocupat cel puțin zece ani, dela primul volum, onorat cu premiul Hillel, până la teza din 1920 cu noi contribuții; despre Kogălniceanu, documentă de 40 de ani o amplă monografie din care n'a dat la lumină decât fragmente, dela primul lui articol, *Soarta unei reviste literare...*, până la memoriul recent din *Analele Academiei*.

Această rară statornicie în studii circumscrise este unul din semnele ceatorului posedat în întregime de elementele încă informale ale creației lui. N'ași vrea să abuzez de comparații, dar nici nu pot alunga umbra lui Balzac de lângă imaginea lui Cartoian absorbit de o chestiune de istorie literară. După cum autorul *Comediei umane* ducea pe uliți și prin saloane visul de somnambul al ițelor unor romane în gestație și-ți vorbea despre căsătoria lui Rubempré ca despre un eveniment real, Cartoian se afunda și el cu gândul pe potecile năpădite de ciulinii ale literaturii vechi și obrocirea îi era atât de puternică încât nu-ți auzea întrebările sau le răspundea monosilabic, indiferent. Deodată, preocuparea exploda în conștiința exprimabilă, sub forma unei întrebări: „Nu crezi că ar fi mai bine să adaug la capitolul X și un paragraf despre evoluția problemei dela Gaster încoace?”, sau „Știi că tot versiunea lui Benoit de Sainte-Maure este cea mai frumoasă; Guido delle Colonne parafrazează adesea inutil sau rezumă cu stângăcie scene palpitante...”

ZODIA SCORPIONULUI

de SARMANUL KLOPSTOCK

Coana Ifrosina, văduva vameșului Tache Dumitrache, pălăvrăgește în grădinița caselor, cu fru-su Haralambie Dumitrache, scriitor blazat, proaspăt scăpat de militărie și candidat la mâna Corneliei, mândrețea mahalalei din Albastru, suburbia „Flămânda”.

Pe porțița din fund intră, adusă de pate și vorbind singură, Tușa Anica Cărturăreasa, cumnata coanii Ifrosina, luând loc lângă cele două cafele cu caimac care așteaptă sorbituri voluptoase.

— Vai, D-zeule, da ce-ți veni soro de te mai abātuși și pe la noi? Vai, cumnată, să nu ne mai calci pragul?! Parcă n'am fi dintr'un sânge!

— Uite, m'apucă urātu singură. Sava a plecat la Ițcani, l-a numit taxator în gară la bagaje și veni să dorm la voi! Nu știu, dar parcă tot văd pe maică-mea în ochi, așa cum a murit cu gura căscată, fără lumânare, nespedită și negrijită. Ce-o mai fi vrând?

— Te-o fi chemând la ea, ce crezi?

— O fi ș'asta, că toată noaptea visez la câte bazaconi toate!

— Ia lăsați parascovenile astea, Tușe Anico și dă-mi și mie în cărți dă noroc, — adică dă însurătoare, că sunt cam în vorbă — se roagă Haralambie, radios, de Tușa Anica, pe când dânsa soarbe alternativ dintr'o cafea și dintr'o țigară.

— Iți dau, tușa maichii, cum să nu-ți dau? Numai vezi că e soarele cam în cumpănă și nu prea cade bine când e înspre scăpătatu lui!

— Ba, D-zeu să mă erte, dar eu una nu cred în fleacuri d'alde d'astea! Intervine coana Ifrosina coborând ceașca cu cafea spre farfurioară. Când mi-a dat și mie Zărfoala pentru tat-su ca să vedem dacă să scoală după boală, n'a trecut trei zile și a închis ochii și vezi, cărțile mi s'au căzuse în bine, — că să scoală!

— „Douăzeci și patru dă cărți, douăzeci și patru dă frați, bine știți, să-mi dați! Dacă l-o cădea bucurie, să-l dați bucurie; dacă l-o cădea supărare, lacrimi să-l dați. Cum a știut tiparu de v'a tipărit și zugravu de v'a zugrăvit, așa să știți dă gândul și izbânda lui Haralambie! Și dacă îi va fi cu plin, cu nuntă și în căsnicie și cu tîmbălău, în bine, în plin și în nuntă să iașă!”

Și Tușca Anica, lovind mucavalele cu dosu arătătorului prăjit de gălbeneala tutunului, se întoarce solemn către Haralambie rămas cu gura căscată în cărțile întinse:

— Ai avut o supărare mare!?

— Am pierdut o slujbă care trebuia să o iau.

— Ai să tei alta, la Finanțe!?

— Iubești o fată blondă care e cu tot gându, cu toată inima și cu tot trupu, în gându, în inima și în trupu tău!

— Cornelie!

— Bucurie mare în casă, pă drum dă seară, cu veste da și cu nițel necaz dinspre unu dă verde! Și ăsta dă verde, trebuie să fie tat-su... Cum e tat-su?

— Șaten!

— ...parcă ți-ar da fata, par'că nu! Da vezi d-ta, după toată frământarea asta par'că totu are să se schimbe în bine, în veselie și în tîmbălău mare, intr'o mulțumire cu cântece și veselie, ai să te imbeți.

— Nuntă!

— Mofturi, isbucnește coana Ifrosina, privind amărâtă intr'o parte.

— Ce mofturi, dom'le, intervine contrariat Haralambie.

— Eresuri, continuă coana Ifrosina, cu aceeași amărăciune în glas. Mai incredere ce am avut odată în pustiiile astea dă cărți, și tot dândoasele mi-a mers în viață, chiar și atunci când mi-a căzut bine!

— Ba să mă slăbiți, astea sunt superstiții! — întărește Haralambie radios. Când cad ele dă bine cărțile, nu se poate să nu se ivească și binele!

Pierdut într'un trecut pe care se străduia să-l recânte la viață, este firesc ca un astfel de om să fi avut bucuria descoperirilor. Citirea, la British Museum a romanului Paris et Vienne i-a dat emoții de intensitate pascaliană: vedea și nu-i credeau ochii; înțelegea, dar n'apuca să-și rânduiască rațional valul de certitudine... Deținea, însă, modelul sigur al Erotokrit-ului, căutat zadarnic de Greci și atâtea neoleniști străini. Respectul față de inedit s'a reflectat și în crezul lui științific, unde scara sa de valori pentru lucrările de istorie literară așeza sus numai pe cele aducătoare de elemente absolut noi. „Mai bine să nu scrii nimic decât să vânturi lucruri cunoscute sub pretext de interpretare personală”. Cel mai umil document nou, cea mai ingrată, publicare de manuscris dibuit pe sub grinzi răzășești sau o semnalare convingătoare de izvor literar prețuiaș infinit mai mult în ochii lui decât zeci de volume de speculații strălucite. Ba ceva mai mult! Era de părere că și cursurile universitare să fie originale, în sensul aducerii de contribuții personale. Ale lui se conformau, bineînțeles, acestei concepții și nu odată a avut surpriza neplăcută de a-și vedea ideile din Prelegerile litografiate circulând prin articolele și manualele altora, înainte de a le fi tipărit el însuși.

Metoda de lucru a lui Cartoian merită deasemenea o mențiune. Văzut din afară, stadiul adunării de material oferea la el priveliștea dezordinei celei mai pitorești: o revărsare de cărți, broșuri, fotografii de manuscrise și tipărituri vechi, note răzlețe și fragmentare pe felurite formate de hârtie, totul amestecat cu corespondență, reviste dispartate și corecturi de studii anterioare în curs de publicare. Numai la un fost director al Institutului francez din București am mai văzut un asemenea bazar. Te-ai fi așteptat ca lucrările de o precizie nefăcută ale lui Cartoian să fi ieșit din legiuni întregi de fișe. Fișa însă, regulată, uniformă, monotona, era inexistentă la el. Tot materialul îi era orânduit în creier. Câte odată, îi extrăgea din bogatele-i adnotări pe studiile altora asupra aceluiași subiect. Prefera totdeauna să redacteze sumar pe ale lui, îmbogățindu-le informația direct la bibliotecă. În felul acesta, marginile paginilor se înnegreau în curând și trebuia întreprinsă o a doua redacțiune care avea repede soarta celei dintâi. Cinci, șase redacțiuni înainte de culegerea tipografică era media tributului unui atare sistem, defectuos pentru mulți dintre noi, dar cel mai potrivit pentru un cercetător în care zăceau stratificări imense de lecturi de manuscrise și texte vechi. Refractor întrebunțării mașinii de scris, Cartoian alegea apoi transcrierea cea mai curată și mai oiteată și o trimitea la tipografie. Abia acum, pe spalturi și spre disperarea culegătorilor, începea pieptănarea stilului, completarea notelor bibliografice, controlul citatelor și goana după ilustrații. Nu îngăduia tragerea în pagini, decât după trei corecturi în spalturi și nu rare ori cerea schimbări radicale și pe paginile pregătite pentru „bun de imprimat”. Discuțiile lui telefonice sau la fața locului cu șefii de atelier erau interminabile. Din acest punct de vedere, răbdarea și înțelegerea d-lui Tomek, dela Imprimeriile Naționale, i-au fost de un real folos. Odată lucrarea apărută, îmbunătățirea ei documentară nu se sfârșea. Numai că, un exemplar era dat la legat cu file albe după fiecare pagină tipărită și, acolo, adăoga el tot ce mai afla nou asupra problemei tratate. Dacă se îngrijește cineva de o a doua ediție a Cărților poporane sau a primelor două fascicule din Istoria literaturii vechi, folosind exemplarele adnotate de el, publicul de specialitate va avea surpriza unor cărți aproape noi. Când redactarea, fie în manuscris, fie pe spalturi, îi părea satisfăcătoare, îi citea, dar nu totdeauna, pasajele de efect sau concluziile. Pentru chestiuni de metodă sau de documentare se adresa de preferință bunelor sfaturi ale lui Demostene Russo. După moartea acestuia, n'a mai avut confidenți ai lucrărilor lui. Vorbea cel mult despre planuri de viitor câtorva discipoli mai apropiați și nu disprețuia părerile lor despre studiile lui apărute. Orarul de lucru al lui Cartoian era foarte neregulat și oarecum supus întâmplării. În timpul zilei n'apuca să stea la birou decât intermitent, hărțuit într'una de vizite și telefoane. Foarte des, cam între 11 și 1, cerceta la Biblioteca Academiei Române. Munca continuă și temeinică îi era cea de seară, dela 9 la miezul nopții.

(Va urma)

— Ba nici-o superstiție, să mă ierți d-ta, — se răsu-
cește pe scaun coana Ifrosina. Fie că e vorba să se in-
tâmpie binele, fie că rău, ele tot așa cade, la fel dă min-
cinoase; puteți voi să vrăjiți ce-ți vrea!

— Nici una nici alta, intervine ferm Tușa Anica,
cărțile cad așa pă cum e să se întâmple!

— Ia mai întinde-le încă odată, Tușe Anico, se roagă
lacrimal Haralambie.

— Păi nu stau întinse gata? Uite, fata ar vrea cu zece
măini, dar nu știu cum se face că par'că își vără
diavolu coada.

— O fi, ce crezi? că numai dă piedici a avut el parte,
— coboște indignată coana Ifrosina!

— Tușe Anico, spune-mi verde dacă mă ia sau nu
fata, fără niciun ocol, — se roagă pretendentul la mâna
Cornellei.

— Tii, da mândră mai e frătioare! Nimeni nu-i dă
dă nas! E s'abă? întrebă iscoditor cărturăreasa.

— Nici slabă nici grasă, se precipită prompt Hara-
lambie.

— Mândră?

— Cam scortosă!

— Are vorba dulce?

— Nu prea e vorbăreață!

— Ce-i tat-su?

— Negustor cu vază!

— Te iubește?

— Am un cufăr dă scrisori dă la ea!

— Și căm ce zice fata, când îi pomenești dă nuntă?

— Mă trim'țe la tat-su!

— Și tat-su?

— Mă trimite la fi-sa!

— Și curios, cu toată tărăgâneala asta, nuntă tot ai
să faci la urma urmelor, doar că, mai e vorba dă nițică
zăbavă!

— M'am rugat și la icoana „Sfintei Fecloare Paras-
chiva, de la biserică „Adormirea Maicii Domnului“,
se tângue Haralambie, convins.

— Și popa ce a zis?

— Să dau și un sărindar!

— L-ai dat?

— Chiar in... mâna popii!

— Atunci s'astepti minunea și ai să vezi că nu minte
cărțile!

— Stai soro, la Dumnezeu încolo? Ce popă, soro? Ce
sărindar, soro? Ce sfântă Fecloară, soro? Acuș viu
d'acasă, — se dumirește subit coana Ifrosina, cu mâi-
nile în șolduri. — Mă rog dă care fată e vorba?

— Dă Cornelia, mamă, strigă Haralambie eșit din
mînți.

— A lu Marin Făinaru din Radu-Vodă?

— Aia!

— Păi cum, n'atî auzit până acum nimic? Păi aia a
fugit cu bălatu lu Ghiță Brutaru dă lângă Fane Tutun-
giu din „Hanu-Bedreaos“, Opran, locotenent în „6 Mihai
Viteazu“, ducă-se la pustia dă cărți, încolo!

— Dă unde știi d-ta nagoda asta?

— Păi n'a urlat toată mahalaua și n'a scris și în
„Universul“ d'a citit toată lumea?! La Gaia în cărciumă
numa dă bazagonia asta să vorbea!

— Păi, atunci să stăm strâmb și să vorbim drept, —
Isbucnește iscoditor Tușa Anica, strângând indignată
mucavalele; cărțile au dat bine ele, de vreme ce s'a
arătat piedica! Piedica a fost fuga fetii! Dă vină e
cine a mintit!

— Cine a mintit? se rătoește coana Ifrosina.

— Zodia, întărește Tușa Anica.

— Ba e vorbă! se opune dărz coana Ifrosina! Lăsa-ți
zodia în pace! Dă vină e cărțile!

— Ba dă vină e zodia!

— Care zodie?

— Zodia în care s'a născut bălatu! Zodia Scorpionului
și d'ala i-a mers toate pă dos, confirmă cărturăreasa.

— Așa e, că bine zici, acuşica mă dumiresc; în paco-
stea aia dă zodie a Scorpionului l-am născut, nu l-aș
mai fi născut, să nu-l mai fi născut!

MENTIUNI • CRITICE

**GEORGE MAGHERU: Oglinda fermecată
sau Divina recreațiune, tragedie în 3 acte,
Scrisul Românesc, Craiova.**

de PERPESSICIUS

Otăsem peste vară Oglinda ferme-
cată sau Divina re-creațiune, ultima
dintre lucrările de teatru ale d-lui
George Magheru și cucerit de incan-
descența acestor plai de stele căză-
toare, ce caracterizează întreg scrisul
său, din nou se alegea de astădată
una din cele mai frumoase legende
din câte s'au iscodit întru ghidarea
poeziei și autonomiei actului de crea-
ție artistică, mă gândeam cu oare-
care voluptate la zilele calme ce
aveau să vie și odată cu ele la sta-
gionile teatrului nostru, pentru ale
cărui înviorate repertorii d-l George
Magheru oferea nu mai puțin de
patru lucrări: „Piele de cerb“ pe sub-
titlul original „pretext dramatic pen-

tru meditațiune“, „Domnul Decan“,
comedie în 4 acte, „Egoistul“, come-
die în 4 acte după un roman de
George Meredith și Oglinda ferme-
cată erau Divina re-creațiune, tra-
gedie în 3 acte, cum o socotește au-
torul. Și-a venit și toamna și ne-am
întors pela vetrele noastre, mai mult
sau mai puțin intacte. Viața tea-
trală a început să revie din cenușa
propriei ei ruini și într'o bună zi o
informație din presă anunța, pe una
din scenele Naționalului, un specta-
col cu „Decanul“. Autorul nu era in-
dicat sau se disimula sub ceace cre-
deam a fi un pseudonim de circum-
stanță, nu mai știu exact cum a fost,
ceace știam însă, căci o doream din

toată inima, era certitudinea că pie-
sa anunțată nu putea fi alta decât
admirabila șarjă la adresa moravu-
rilor universitare, „Domnul Decan“,
a d-lui George Magheru. Dar iluzia
n'a ținut mult. Directorii noștri de
teatru nu au obiceiul să citească li-
teratură dramatică originală, alta
decât a lor, așa că în locul unei co-
medii autohtone, de accentul, de vi-
goarea caricaturală și de planturoasa
fantezie a piesei d-lui George Ma-
gheru, scena a fost ocupată de unul
din acele produse caduce, al căror
svon se pierde odată cu lăsarea cor-
tinei. Și faptul fu întru toate regre-
tabil. Grație lui, o reconstituire dra-
matică de amploarea și densitatea
„Danton“-ului d-lui Camil Petrescu
n'a văzut încă lumina rampei, grație
lui scânteietoarele fantezii scenice
ale d-lui F. Aderca n'au evadat încă
din cartoane, din pricină lui un dra-
maturg de originalitatea și abun-
dența teatrală a d-lui Ion Luca, ce
singură ea ar satisface apetiturile
câtorva scene este trecut prin atâtea
vâmi de întârziere, când nu este dea-
dreptul exclus și tot d'n aceeași
pricină d. George Magheru conti-
nuă să adauge, în tipărituri elegante,
piesă de piesă, în raftul unui reper-
toriu ideal, însă nu pentru ziua de
azi.

Căci ziua de azi stă tot sub bleste-
mul celei de ieri. Și e de două ori
păcat. Întâi, pentru rosturile acestei
vieți teatrale însăși și ale artei în

general, care n'ar pieri de nimic, chiar dimpotrivă, în contact cu adierile primăvăratice ale unei literaturi, sprintenă, spirituală, îmbibată de poezie; păcat, după aceea, pentru destinul acestor scriitori, nedreptățiți, cărora nu li se dă prilejul să-și verifice pe teren, virtuțile, să-și corecteze și să-și amplifice experiența și meșteșugul. D. George Magheru e prin excelență un poet și teatrul d-sale datorează cea mai prețioasă din substanța sa facultății aceleia particulare, pe care o au vrăjitorii și poeții, de a ceti în inima lucrurilor, de a descifra semnele pecetluite, de a innobila și feeriza până și aspectele disgratioase ale existenței. Vălul de purpură și aur, zvârlit peste țărâna cea grea de care vorbea Eminescu, dl. George Magheru l-a deprins și țesut într-o prelungă și asiduă ucenicie. Între 1929 și 1936 d-sa a tipărit cinci volume de poeme: „Capricii“, „Poezii antipoetice“, „Poeme în limba pășărească“, „Coarde vechi și noi“, „Poeme balcanice“ și concluzia, la care o atât de susținută activitate poetică ne invită, e că ne aflăm în fața unuia din cei mai risipitori fanteziști dela noi, la care ironia și metafora se cumpăneau fără să atingă sau să scadă ceva din vigoarea trunchiului pe care se altoiau, din generozitatea sevei care le străbătea. Din 1937 și până în 1944 dl. George Magheru și-a scris cele patru piese de teatru, amintite, în cari, ca'n tot atâtea cutii de rezonanță, acordurile originare au crescut și s'au potențat. Teatrul d-sale a urmat cele două albi predestinate, ale poeziei, legenda sau basmul și satira de moravuri, cu observații că în amândouă planurile ceace predomină este feeria, pologul acela de transfigurare, atât de propriu și firesc în basme, atât de dificil și totuși atât de realizat în satira contemporană. Dovadă: „Domnul Decan“, de care aminteam mai adineori, dia-tribă în fond, din cele mai corosive, la adresa nepotismului universitar dar tratată nu în culori realiste, cum ar fi ispitit pe mai mult de unul, cât în spirit caricatural și grotesc, cu acea deformare proprie cosmarului, acest crâmpeiu, de feerie răsfrântă în balta unui vis impur. Cu „Piele de cerb“ intrăm în regatul basmelor și al situațiilor imaginare. Ca un alt Harap Alb, merit explorărilor, eroul cutreeră lumea, și succesivă varia-tă a scemelor, dela cele istorice la cele moderne și până la cele supra-terestre, constituie nu numai un excelent „pretext dramatic pentru meditațiune“, cum a subintitulat autorul dar și una din cele mai încântătoare peregrinări feerice. Ținând că-rarea de mijloc între drama fausti-ană și basmul unui vis de noapte de vară, shakespeareian, Piele de cerb își încheie periplul, așa cum și-l încheie toți eroii basmelor, în împăcarea unei Domnițe, în cârmuirea nicirea unui cămin, veghiat de iubirea unei Domnițe, în cârmuirea dreaptă și luminată a norodului:

„Cine s'a dat pedea'ntregul chinu-
lor morții, declară el la sfârșit, cine
a fiert în propriul lui sânge, pentru
binele altuia, acela e înfrățit pe tot-
deauna cu viața întreagă. Acum sunt
bun și cu cât voi cunoaște, voi fi
mai puternic și deci mai bun. Voiu
chema noroadele și le voi spune: e
ceva sălbatec în actul de-a cunoaște:
nevoia de a nimici. Le voi spune:
cunoștința are ceva drăcesc în ea, pu-
terea. Dar omul și noroadele ajunse
sfinte pot birui această cursă viclea-
nă, doar ei trebuie să se apropie de
arboarele cunoștinței. Și eu simt bu-
nătatea și sfințenia în adâncul in-
mei mele“.

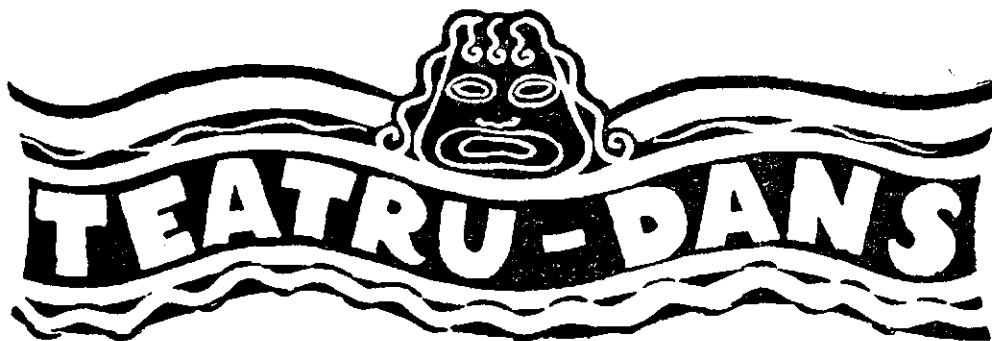
Spre deosebire de „Piele de cerb“, care este drama feerică a cunoașterii, **Oglinda fermecată sau Divina re-creațiune** este tragedia simbolică a creatorului de artă, în speță a poe-
tului, a chinurilor câte îl martirizează, a triumfului smuls, cu câte suferinți, adversităților. Acest nou și fa-
melic Chatterton care este eroul „O-
glindei fermecate“, nu va cădea în-
vins în lupta cu societatea, nu se va
sinucide și nu va smulge, ca unui
alt Alfred de Vigny, protestul sân-
geroasei lui crucificări. El va birui,
în ciuda oamenilor și alcătuirii ne-
drepte a societății, pentru că dl.
George Magheru îl investește cu per-
severență, cu spirit, cu humor, cu
fantezie, tot atâtea arme și fete ale
conștiinței de sine și de valoarea in-
violabilă a mesagiului ce aduce. O-
glindea fermecată, pe care, ca un alt
Aladin o descoperă în mizera moște-
nirii a „unchiului din Bagdad“ și
gratie căreia va ajunge în stăpânirea
comorilor incoruptibile ale inspirației
este doar instrumentul metaforic,
recte poetic, cu care autorul simbo-
lizează atât virtutea de transfigurare,
proprie creatorului, cât și talismanul
ce-i înlesnește refugiul și izolarea,
necesare procesului de creație. Când
eroii basmelor, fugăriți de smei a-
runcă în urma lor o oglindă, în locul
ei se întinde un lac cât o mare și
dacă pericolul nu este cu totul con-
jurat, el suferă o abatere, atât cât
li trebuie voinicului să iscodească o
altă stratagemă. Eroul d-lui George
Magheru așează între sine și lume
zidul de sticlă magică al oglinzii fer-
mecate, la adăpostul căruia se pă-
trunde de adevăratul sens al vieții
și se dedică, într-o stare vecină cu
visul și cu tranșa siblilor inspirate,
„divinei re-creațiunii“ a lumii. Ascul-
tați cum începe și cum se înfățișează
acest prim contact cu universul feer-
ic, singurul Canaan valabil pentru
categoria aceasta de Antei. Sunt în
pasaerul acesta, închise ca 'ntr'o
brăzdă, toate semintele și toate vir-
tualitățile, câte vor germina în de-
cursul acțiunii dramatice: „Ce văd?
(exclamă eroul pus față în față cu
oglindea). Mînune... Strălucire... (În-
chide oglinda și își freacă ochii. Pri-
vește apoi ca străin în jurul lui). Pu-
stiu... Urît. Sineur. (Privește afară).
Lumea nu-l câtă se vede pr'n fe-
reastră. Cad frunzele pistruiate ale
toamnei și vin nevasta și prietenii.

Trebuie să împlinesc un nou fel de
frumusețe. Dar când și unde? De ar
fi cerul hârtie și marea cerneală și
tot n'ăș avea unde scrie tot ce am
văzut. (Privind în geam). Vin, au
prins ulița noastră, au făcut colțul
străzii. De-acum va fi numai scrisul.
Laoparte cu zurgălăii vieții. Și pen-
tru aceasta, Luciule, poartă-te în-
tr'astfel ca Lumea să te lase în pace.
Să nu atragi, dar nici să nu asmuți.
Să nu ai incurcături. Vorbirea obici-
nuită, ideile de rând, să gonească
mai mult decât să cheme. Poartă-te
cald cu frații ca să nu ai sguduiri
familare, dar nu fierbinte ca să-ți
fure timpul. Dar cu Aura, Doamne,
îndură-te! Cu lăcrămioara, cu gă-
nușa instelată, cu sfânta Aura?
Cum? (După o pauză). Nimeni să
nu știe că scrim, până ce va apărea
opera. Încălzită în singurătate, pă-
zită în ascunzături, va triumfa și va
eși biruitoare ca soarele din noapte.
Apoi voi urma viața de unde am
lăsat-o: succes, plăcere, bogăție.
(Privind pe geam). Gură, pune-ți la-
cătul, inimă, pune-ți frăul. Au intrat
stăpânii noștri. (Trecând în altă o-
dae). Mă duc să-mi ascund caetele“.
Și jocul urmează pe dublul plan, al
vieții curente și al celei fictive, într'o
alternare meșteșugită, ce intrigă și
încântă, cu două serii de protago-
niști, mai exact cu protagoniști de
două identități, cași cum orice murl-
tor ar merge în contrapunct cu ima-
gina lui din oglindă. Succesiunea
aceasta de fenomene și de numene
imprimă piesei d-lui George Maghe-
ru nu numai caracterul ei feeric dar
și atmosfera aceea particulară a
teatrului pirandellian, în care reali-
tatea se descompune sub ochii spec-
tatorului și fantasmemele stau de vor-
bă cu fapturne de pe cari s'au deta-
șat. Mai mult: din când în când cele
două planuri se interferează și pro-
tagoniștii schimbă de poziție, după
regulile celui mai clasic cadrul: un
personaj din feerie se rătăcește în
cotidian în timp ce un pământean
de rând cade în ispita poeziei și-i
suportă miragiile și prestigiul. Col-
iziunea aceasta constituie un generos
prilej de comedie, cum este, de pildă
cazul agentului fiscal Mărgescu, că-
zut fără de voia lui în orbita oglin-
zii fermecate, dar revenit la scurtă
vreme, metamorfozat și declamând,
spre uimirea confratilor săi beoșeni,
stihuri din „Pe lângă plopi fără
soț“. Procedul pare, desigur, impru-
mutat jocului de gajuri, însă el
cadrează de minune cu spiritul spec-
tacolului și este de un gras efect bu-
fon. Fără să mai spunem că trans-
lasarea aceasta este în fond o de-
cantare, a filtrare de esențe, din
care se alege însuși marele tâlc al
acestei piese de teatru. „E încă prea
mult trup pe vise, prea mult pă-
mânt în scântei și prea multă su-
stanță în dumnezeire“ spune, către
sfârșitul strădanilor lui de labora-
tor, Lucifer, alter-ego-ul de feerie al
poetului Luciu și imagina s'ar po-
trivi pentru întreaga acțiune a tra-

gediei, ascensiunea poetului fiind o Golgotă a renunțării iar opera lui, „divina re-creațiune”, rezultatul unei constante eliminări a sgurei invadatoare. E păcat, de sigur, că nu ne îngăduie spațiul dar cetitorul, (am fi spus spectatorul și ar fi fost mai comod), va suplini absența, să fi urmărit toate avatarurile poetului în goana după climatul necesar tiranicei creații. Năpastele câte se abat în viața lui familiară, pentru că nu transige cu industriașul Negură, cu omul de afaceri Dem. A. Gogeanu, cu semenii acestuia: Epistat, Bogatu și Căpățână cari-l ar dori anexat poeziei de publicitate și reclamă, al produselor lor; atitudinile când umile și când iritante cu cari îi întâmpină și-și râde de ei; resemnarea cu care privește, surghiunit într-o săracăcioasă mansardă (poetul se numește Luciu, „sărăcia e lucie”, căci amatorul jocurilor de cuvinte nu-și uită preferințele) sechestarea ultimelor sale mobile; revolta deghizată. („Lume, ce nume să-ți dau? Când mă știți cu pâinea în gând, când mă știți că năzuiesc cu trupul... Tu mă ții albit ca zăpada, mirosind a pământ, cu un ban în pungă și cu un picior în groapă... Ticăloasă lume...”); ironiile substanțiale (când Căpățână îi prezintă pe procurorul Plopșeanu, Luciu, „cu vocea nesilită” îi întreabă: „din ce piesă?”) etc. etc. Cum lucrul nu e cu putință, într-o atât de fugară prezentare analitică, mă voi mărgini să închid toate grațiile literare ale textului acestuia prin excelență poetic, dimpreună cu toate sugestiile la care invită, în pagina cu care Luciu definește „meșesugul scriitorului”, într-o cascadă de optative mistificante și de scânteietoare aforisme: „...dacă aș fi scriitor... Aș ști că pentru o corabie mare trebuie apă multă și aș ști că o singură nucă nu sună în sac. Dacă aș scrie m'aș schimba ca luna și aș măsura de multe ori, dar aș croi odată. N'aș uita că nu poți bate un cui cu bureții. Aș sgândări focul sub cenușe și aș căuta poama și sub frunza moartă. Aș ști că ce e la suprafață e mortăciune și că ce e la fund e mărgăritar. N'aș uita că din același lemn se poate face și cruce și măciucă și mi-aș spune mie însumi: ca să alegi fructele unui pom trebuie să te urci în el, nu să-l tai dela rădăcină. Aș ști că nu trebuie să mănânci rodul de verde, că bufnita nu clocește mărgăritari și că nuca nu crapă până nu dai cu ciocanul. N'aș uita că atunci când se duc prepelețele inspirației, vin sturziș amurgului. Că nu trebuie să scrii cu piciorul în scara murgului, că ceea ce e făcut cât ai bate din palme nu e bun. Aș ști să incurc două pale și să împart unul singur la doi măgari. Dacă n'aș avea de spus ceva mai bun ca tăcerea, aș tăcea. Aș semăna vremea cu lacrimi și apoi aș căuta unde a răsărit cuvântul. Dar n'aș uita că în poezie poți încerca vadul și cu nebunul. Te miri de atâta vervă: dacă desfaci o verigă, se desface tot lanțul...”

Ca și „Domnul Decan”, Oglinza fermecată sfârșește cu o scenă de mare și tâlcuitoare sarjă comică. În minutul în care totul părea pierdut, Poetul primește consacrarea strălucită și toate ostilitățile cedează. Toți îl glorifică. „Descălecătorule de stele și bolzi, te felicit!”, se adresează reprezentantul Academiei, iar

Dem. A. Gogeanu: „Urzitor de lume nouă, te felicit!”. Și'n timp ce apoteoza adună la olaltă, ca într'un final de basm pe toți eroii, de legendă și de realitate, Poetul absolvă („Nu mă interesează nici răzbu-narea, nici petrecerea. Le-am trăit în imaginație”) și ingenunche, ca pe o lespede de altar, în fața unei noi pagini albe.

TEATRUL ATHENEULUI: „ADRIENNE LECOUVREUR” DE SCRIBE ȘI LEGOUVÉ

Cei cari iau în serios orice fleac și desfășoară o energie inutilă pentru a-l combate mi se par deopotrivă de ușuratici cu acei cari lunecă peste probleme și nesocotesc realitățile; — deaceia nu voi face critica piesei Adrienne Lecouvreur — pe care nici decorurile delicate ale d-lui Siegfried, nici personalitatea surprinzătoare a unui artist ca d-l Gh. Marcovici nu o pot susține și voi căuta în schimb să desprind cât mai clar altceva:

În fața fiecărei noi manifestări artistice îmi pun întrebarea: Spre ce? Ce nou adevăr și ce bucurie a trezit în mine ultima carte? Ce vrea să spună și să însemne expoziția care s'a deschis? Care nouă valoare vrea să o promoveze încă un teatru? Piese noi? Actori? Pueri în scenă îndrăzneți? În fine care este rațiunea lui de a exista?

Am credința că la noi mai mult ca oriunde se simte nevoia concentrării tuturor forțelor artistice în jurul unui singur teatru mare — care să-și plătească actorii așa fel încât să nu vrea bieții să fie neapărat directori de teatru, — să aibă instalațiile moderne necesare pentru punerea în scenă a oricărei piese, — dar să dispună mai cu seamă de capitalul material și moral care se cere pentru a impune o piesă bună și a rezista gustului public viciat. Numai atunci teatrul va deveni ceea ce trebuie să fie — adică cea mai bună școală morală și cetățenească pentru copii, adulți și bătrâni — iar pentru cei specializați în alte domenii decât cel cultural și cari nu au încă obișnuința lecturii susținute — un contact direct cu valorile culturale.

Lăsând deoparte însă această dorință care mi se pare deocamdată irealizabilă, revin la ceea ce spuneam mai sus. Spre ce tinde noul teatru al Atheneului?

Știu că n'am dreptul să generalizez pripit, dar totuși nu mă pot scutura de impresia penibilă pe care mi-a lăsat-o piesa Adrienne Lecouvreur și mai cu seamă de răspunsul obsedant pe care mi-l sugera parcă fiecare replică, fiec-

mişcare sau detaliu din piesă.

— Am investit un capital serios! Vedeți și Domniile Voastre ce Sală capitonată, ce decoruri, ce rochii poartă artistele și ce frumoase sunt — vrem la rândul nostru să placem, să atragem publicul, să ne scoatem banii! — cu alte cuvinte — Vrem să facem o afacere rentabilă!

Întâi de toate că afaceri cu arta nu poți face decât atunci când realmente dispui de capital artistic — vreau să spun bogăția spirituală, darurile naturale pe cari le cere creația — și în afară de aceasta de bani, foarte mulți bani — alt capital care să susție și să desvolte, în condiții prielnice, capitalul sufletesc (păgubitor în genere) și mai ales să permită artistului să aștepte — răs-plata vine întotdeauna — târziu, dar vine — și atunci rentează.

Toate acestea îmi amintesc o pagină din memoriile lui Strindberg (strânse în cele două volume „Einsam” și „Entzweit”). Se găsea într'un orașel de provincie. Într'o zi observă că în apropierea casei lui se deschidea o băcănie. Firma era strălucitoare — vitrina bogată. Întră înăuntru: bolta creia o perspectivă grandioasă, patronul răspundea preocupat la telefon: „Da, da, doamnă ducesă, imediat zece sticle de șampanie”. „Trebuie să fie om de teatru”, gândi Strindberg, uimit de punerea în scenă a micului comerț și se grăbi să cumpere câte ceva. I se recomandă vinul „Cruse et Fils”, îi serviră măslinile cu penseta — iar pachetul fu elegant, învâluit în mai multe rânduri de folie. Acasă descoperi însă că vinul era acru și măslinile uscate.

— „Din ziua aceea nu i-am mai trecut pragul”, spune mai departe Strindberg, dar am urmărit cu emoție ceea ce știam că va urma: văzui chipul patronului urmând din colțul ferestrei clienții — văzui creditorii cari intrau cu violență și câteva luni mai târziu obloanele erau trase”.

Eu nu doresc un sfârșit atât de trist noului teatru, nici nu i-l prezic măcar — dimpotrivă — sunt convinsă că majoritatea publicului nostru se pricepe cu mult mai puțin la teatru decât se pricepeau compatrioții lui Strindberg la

măslino și vin franțuzesc — cred deci că Adrienne Lecouvreur va rezista încă mult timp pe afiș și va face săli pline — dar — aș fi vrut ca inaugurarea unui nou teatru să fie o poartă deschisă spre viață, spre tinerețe și sinceritate.

„Până la sfârșit nu rezistă decât lucrul de calitate — oricât de abilă ar fi punerea în scenă”, spun rândurile lui Strindberg — Cine știe? — Poate că înainte de a începe repetițiile pentru a doua piesă — compania teatrului Atheneului va mai reflecta.

Decorurile d-lui Siegfried, în schimb, au fost minunate — uneori ai fi vrut să dispară actorii ca niște fantome pentru ca să te poți plimba în voie prin cămăruțele acelea cu pereții pictați și cu mobilă stil, ori să înghețe artistele în scenă asemenea unor păpuși ca să le admiri în voie rochiile. Dl. Siegfried știe să creeze armonii delicate și prin costume pune noi pete de culoare, lăsându-ți impresia că a urmărit personajele în mișcare pentru ca oricum s'ar grupa, efectul să rămână armonios și nou fără să isbească.

Deasemeni, d. Gh. Marcovici este un tânăr actor care știe să impună printr'un accent just și personal cele mai secundare roluri. Dispune de sensibilitate artistică și de adâncime umană, dar îl stimez mai ales pentru că în toate rolurile interpretate până acum, s'a menținut pe același nivel superior artistic. Niciodată o scădere — niciodată un compromis. E cea mai bună garanție că în afară de talent, D-sa mai are și conștiință artistică și câtă nevoie avem de asemenea elemente — e inutil să mai repet.

Ar mai fi de spus unele lucruri —

dacă însă mă mărginesc nu e din teama ca laudele să înfumureze pe un actor la începutul carierei — (cei cu conștiință artistică cunosc atâtea îndoeli despre ei înșiși și au de luptat cu atâtea rezistențe în jur, încât e aproape o datorie să le spu cuvântul care întărește încrederea) — dar pur și simplu pentru că mă tem ca în atmosfera generală a teatrului — prețuirea D-sale să nu jicnească prin contrast pe cei din jur.

RECITALUL DE DANS SONIA MILLIAN

D-ra Sonia Millian e o tânără dansatoare al cărei debut este începutul unei frumoase cariere artistice.

Cei cari au urmărit cronicile mele, știu cu ce migală îmi cântăresc cuvintele și dacă am obligația să pronunț deseori cuvântul „dansator” sau „actor” sunt foarte econoamă în schimb cu acela de „artist”.

Am convingerea că în câțiva ani, D-ra Sonia Millian va fi una din artistele noastre cele mai prețuite. Vine în scenă cu intenții frumoase, e pe linia bună a dansului expresionist — dispune de un corp plastic și e muzicală.

Lucru rar pentru o dansatoare care debutează — coregrafia dansurilor îi aparține și e bine încheșată. Dansul e bine construit fără ca tema să devie supărătoare prin nuditatea ei, — gestul plin de conținut — linia pură.

Cele 11 dansuri din recital — foarte diferite unul de altul, prezintă fiecare o fațetă a personalității și a aspirațiilor ei: Cochetă și delicată în „Variațiuni” și „Toccattina”, — energică în „Rit-

muri” a realizat o linie de o puritate neobișnuită în preludiul de Bach, a găsit gestul evocator în dansul „Către Flacăre” după Scriabin, a fost lirică și romantică în Balada Vechiului Castel și plastică, spectaculară în „Porțile Kievului”.

Care din toate acestea o reprezintă mai bine? Cred că d-ra Millian este deopotrivă indicată pentru genul liric și dramatic — mă îndoiesc însă dacă va putea realiza vreodată narațiuni în dans (cum era de pildă Dansul de Vânătoare al d-lui Trixy Checais).

„Dansul Fetei cu pantofii roșii”, care trebuia să fie o narațiune s'a redus de fapt la un moment dramatic și cum e suficient să greșim o singură dată pentru ca toate scăderile să iasă la iveală, acest dans a dovedit în același timp și o deficiență de tehnică: dansatoarea nu știa să sară.

Sonia Millian are o linie pură — echilibrul bun și știe să susțină înălțarea dela pământ prin respirație — dar nu se joacă cu legile spațiului ca Trixy Checais de pildă. Nu-i fac din aceasta o vină ci doar un îndemn să-și desăvârșească disciplina artistică.

Deasemeni îi lipsește ironia, umorul, trăsături cari presupun de altfel o maturitate și o direcție artistică cerebrală — ori Sonia Millian este înainte de toate o sensibilă — o îndemn totuși să-și încerce puterile și în dansul grotesc. Tocmai pentru că are un stil și nu riscă să și-l diformeze — își va îmbogăți în schimb vocabularul mișcărilor, pentru ca într'o zi să poată exprima toată bogăția de imagini și simțire de care dispune.

RUXANDRA OTETELEȘANU

Bogăția excepțională a vieții noastre muzicale din acest săptămânii este vădită. Cu greu putem urmări toate manifestările importante, fără a mai vorbi despre cele pe cari la socotim nu lipsite de însemnătate dar fără acea însușire de noutate, fie ca operă, fie ca interpretare, ce ne atrage în primul loc. Muzica se debitează (ca să întrebunțăm un cuvânt atât de comercial) zilnic din atâtea ofi-ți, săli de concerte și teatru! Numai urmărirea audițiilor de la postul nostru de radiodifuziune ar cere o atenție acapatoare.

Mai cu seamă când, dintre ședințele cotidiene în care se lucrează acum iarăși cu atâta spor, se desprind realizări de o semnificație, de o amploare deosebită cum ar fi audiția integrală cu excelente explicații a capodoperei lui Debussy — „Pelléas et Mélisande” — nouă și minunată înregistrare franceză, pe discuri — ce onorează, — fără ironie — și direcțiunea și pe „amicii discului”, ce au organizat-o. Aceleași lucruri s'ar putea spune și despre revelația pentru un larg cerc de auditori a unor lucrări aproape necunoscute ca „Danse des morts”, muzică de A. Honegger, „L'Histoire du soldat” și „Jeu de cartes”, ale lui Igor Strawinsky.

Noutățile — și acesta e faptul îmbucurător — nu vin numai prin transmisiune de pe discuri ci, cum se întâmplă tot mai adesea în timpul din urmă, direct din studio-urile noastre — unde se produc elementele românești solistice sau de ansamblu. În aceeași categorie de bucați

CRONICA MUZICALĂ

de EMANOIL CIOMAC

rare ale muzicii moderne vom cita cu laude alegerea și execuția celebrei și aproape ineditei (la noi) „Verklärte Nacht” (Noapte transfigurată) de Arnold Schönberg, a unui Concert de cameră de E. Bloch și a unei lucrări de Al. Tansmann.

Toate executate de orchestra Radio, în ședințe diferite, prima sub conducerea d-lui Al. Alessandrescu, a doua sub cea a d-lui T. Rogalsky, a treia sub cea a d-lui Matei Socor.

Acesta din urmă e un tânăr compozitor și dirijor de valoare, pe care suntem bucuroși să-l vedem activând din nou după o perioadă de prigoană nedreaptă pe care a suferit-o. Tot așa luăm act cu satisfacție de noua activitate a d-lui Mircea Bârsan, pe care îl preferăm în fruntea unei orchestre (cum a fost la concertul pe care l-a condus tot la Radio și cu orchestra societății), decât la conducerea vreunei gazete sau comisii politice. Între lucrările executate, o bucată nouă de compoziție românească de Scarlat Ionescu (?), pseudonim sub care bănuim că se ascunde însuși prea modestul în muzică și prea activul în domeniul străine muzicii, Mircea Bârsan.

Concertele simfonice ale orchestrei Radio vor începe cu regularitate în curând. Lipsa Ateneului sau unei alte săli într'adevăr proprii audițiilor orchestrale, a fost pricina pentru care va trebui să se recurgă la sala teatrului Național de cu-

rând închiriată și „amenajată” la colegiul Sf. Sava. E regretabil faptul că nu s'a putut găsi o altă oră și altă zi pentru aceste concerte, ce promet a fi dintre cele mai interesante și necesare, decât cea de Duminică dimineață, când se dau și cele ale Filarmonice.

Fără o intenție deschisă de a-și dauna una alteia, cele două mari societăți muzicale intră astfel în concurență. Ași îndrăzni să compar această luptă cu cea pe care infanteria și artileria uneia și celelalte armate ar da-o una împotriva celelalte. Dar poate că temerile noastre să se arate nejustificate. S'ar putea ca publicul meloman tot mai numeros în vremea din urmă, să le sprijine eficient prin prezența lui pe amândouă. Atunci n'ar mai fi vorba decât de o emulație între orchestre, între programe atrăgătoare.

Ca să ne reîntoarcem la transmisiunile din studio-uri, vom menționa cu interesul și lauda cuvenită și alte concerte ale muzicii de cameră cu frumoase execuții, cum a fost cea a quintetului de Mozart (sufletori și la pian d. M. Brucăr). Iată un alt tânăr și valoros element ce merită, credem noi, să fie încurajat în muzică și descurajat în activitatea-i politică (prea absorbantă), sau a quintetului de Brahms, cu deosebire de artistic interpretat de executanți ale căror numeroase nume, — cum e cazul și pentru alte remarcabile realizări — nu le-am putut reține.

Dintre primele audii de compoziții românești să reamintim pe cea veche de câteva săptămâni, a d-nei Hilda Jerea. Am vorbit mai pe larg despre talentul acestei fermecătoare într-una dintre cronicile noastre precedente.

Să semnalăm tot odată concertul radio-difuzat al baritonului Petre Ștefănescu-Goangă și recitalul tânărului violonist Gabriel Banat, — amândouă cu d. Buchholz la pian.

G. Banat a avut un debut senzational — atât la Radio cât și în sala Dalles. În vârstă de 18 ani, din punct de vedere al tehnicii a ajuns la o deplină maturitate. O stăpânire a mijloacelor mecanice ce-l pune fără exagerare alături de un Heifetz, Fimann, Prihoda, etc.

Timișorean, a învățat în liceele noastre, — dar studiile superioare muzicale le-a făcut la Conservatorul din Budapesta, cu un urmas al vestitului Hubay.

Poate de acolo și-a însușit o anumită mânuire a arcului — bratul drept în general ținut lipit de trup până la cot, — ce nu se arată a fi întotdeauna avantajoasă pentru sunetul amp'u și lin. Mâna stângă în schimb ne pare a fi excențională. Intonație de o puritate absolută, agilitate miraculoasă, ce scâlpește și în bucăți acrobatiche cu duble flageolette. Pizicante, passagii vertiginose ca „Dansul vrăjitoarelor” al lui Paganini, — dar și în cele care pun virtuozitatea în slujba unei expresii muzicale mai largi — ca în concertul de Glazunov, de vildă. Faptul că d-l Banat ia acum statură de la G. Enescu, e profund îmbucurător, în această privință.

Dacă Ciaonna de I. S. Bach, pe lângă strălucirea dublelor și triplelor coarde cere și o gândire foarte adâncă, aceasta n-o putem reclama unui adolescent. Că acesta are tot ce trebuie ca sentiment — dacă încă nu ca putere meditativă — pentru a atinge nivelul cel mai înalt de expresie — am văzut-o la interpretarea sonatei re maior de Vivaldi-Resnighi.

Mai mult încă de cât Preludul și allegro de Pugnani-Kreisler, Habanera de Ravel și o Reverie (probabil de tinerețe) a lui Debussy, ne-au încântat atât de frumoasele Dansuri românești ale lui Bela Bartok, ne cari de mult nu le auziseam într-o tălmăcire atât de apropiată. Se cunoaște că tânărul virtuos simțe și se exprimă ca un bănătean. În special jocul acela zis ca din fluer — în flageolette — a fost de o finețe, de o poezie extraordinară. Să trecem repede în revistă și alte dintre manifestările de „muzică vie” din sălile bucureștene de concert.

Excepțional de înzestratul violist Ernst Wallfisch, împreună cu excelentă preadicii din toate punctele de vedere, d-na Lori Wallfisch (măscută Feldstein, elevă a d-rei Florica Muzicescu) și Lucian Segall (dacă nu mă înșel, ca și d. Wallfisch, fost elev al d-nei Lavinia Nitulescu) ne-au dat o ședință consacrată muzicii de cameră (Sonată duet, trio) de o ținută artistică exemplară. Nu putem recomanda îndestul, ca o pildă de urmat, o astfel de constituție, o muncă inteligentă și sensibilă ce ajunge la „slefuirea” amănuntului și cu concepția generală la o atare desăvârșire. În primă audiere un duo pentru vioară și alto de Mozart și o sonată (alto și pian) de compozitorul francez, elvețian de origine, A. Honegger. Acesta din urmă se dovedește a fi unul dintre cei mai de seamă creatori în arta sunetelor din vremea noastră. Puținele lucrări cunoscute la noi de autorul „Regelui David” și al „Pacificului” ne dau o idee înaltă despre evoluția stilului său. Acel mai recent „Dans al

morților” citat adineauri, e de o nouitate de accent, prin declamația ritmică amestecată cu cânt de voci și orchestră, impresionantă, cutremurătoare. Și textul poetic, de o putere cosmică al lui Paul Claudel contribuie la teribila elocvență a acestei ducăți.

Sonata pentru violă și pian e muzică pură — destul de greu de urmărit ca desfășurare de idei într-o formă ce s'ar putea să fie cea tradițională — lucru de care nu ne putem da seamă, chiar după o a doua sau a treia audiere. Multe sunt frumusețile adânci ale Sonatei, imediat accesibile în partea a doua, lentă, mai originală și mai „rebarbative” în celelalte două.

Tot concertul formației celor trei tineri a fost acclamat de un public prietenos. Iar Sonata, în special, în chip surprinzător, dată fiind dificultatea de a o gusta la o primă audiere pentru cei mai mulți, a reperat un adevărat triumf. Semn bun pentru executanți dar și mai bun pentru muzica modernă care a început însfârșit să fie prețuită la noi.

N'am putut asista la coceretele muziciei de cameră date în fiecare Miercuri de formația restrânsă nou înghesbată a Filarmonicei. Voi da cuvenita reparație în viitor. Concertul simfonic ultim al aceleiași societăți, care suferă în acest moment asalturi serioase (se poate să-și

piardă localul tar audțiile să nu-i mai fie radiodifuzate) a fost condus cu vrednicie de d. E. Massini. În locul d-lui A. Sarvas, care după o îndoită amânare a ședinței în care trebuia să execute concertul de Beethoven, a renunțat, ca solist, a reapărut d-l Vasile Jianu în concertul re maior de Mozart, (cu cadențe foarte bine întocmite de executant). Minunatul nostru flautist ne-a încântat și emoționat încă odată. Vom avea desigur prilejul să-l aclamăm în curând și în noua-i calitate de șef de orchestră.

Cu plăcere am ascultat la acest concert Concertul de Vivaldi în re minor pentru orchestră de coarde și pian (păcat că orga lipsia acestei magnifice muzicale) și Simfonia scoțiană a lui Felix Mendelssohn-Bartholdy.

Vom vorbi într-o altă cronică, atunci când seria neasemănată a concertelor de vioară ale lui G. Enescu se va fi isprăvit — de aceste din urmă manifestări dominante ale vieții noastre muzicale, care este acum precum am spus-o la început și o repet la sfârșit — de o bogăție atât de binevenită.

Din motive tehnice, cronica muzicală din acest număr apare cu o săptămână întârziere.

Cronica plastică

EXPOZIȚIILE ACTUALE

D. Ghiață — Al. Țipoia — Ligiă Macovei — Ioana Grigorescu — Edith Mayer — Eugen Profeta — Paul Constantin — M. Dumitrescu —

de ȘERBAN CIOCULESCU

D. GHIAȚĂ

Pictor matur și cu o viziune picturală bine definită — d-l D. Ghiață încearcă, totuși, mai în fiecare nouă expoziție, diferite procedee pentru a face mai vibrante, mai calde tonalitățile sale, precum, totodată, încearcă, în lucrările mai mici, o reducere a compoziției liniare, la expresii strict picturale, în care spațiul să fie cuprins de densitatea pastei, ea construind formele, iar nu linia sau desenele.

Deci, un netăgăduit progres și o evidentă înnoire, către compozițiile concentrate, dense, cuprinzând într-o imagine totală viziunea, prin lovituri de penel mai vil, mai sensibile, dând consistență și nu ritm sau geometrie peisajului.

Pictorul face eforturi remarcabile pentru a fi mai liric decât înaintea și mai pictural decât în peisajele-compoziții de odinioară, uneori impunătoare, dar reci. Unele flori nu au deosebit relief coloristic, nici acum, dar unele peisaje, mai ales acelea de proporții restrânse, emotionează prin consistența pastei și prin împerecherea de tonalități rare, poetizând priveliștile. Expoziția de la Sala Dalles înseamnă o depășire multumitoare și dovada unei tenacități artistice de înaltă conștiință.

AL. TIPOIA

Pe o poziție deosebită, expoziția de-

la „Căminul Artei” a d-lui Al. Țipoia orientează pe privitor către compozițiile constructiviste, în care linia și volumul au o însemnătate egală, dacă nu mai mare, cât și culoarea. Stilizând peisajul și oamenii pe linia lui Cézanne, Picasso și Utrillo, dând construcției un aspect decorativ și sobru, redus la volume și linii esențiale, care, însă, asigură priveliștii și omului un pitoresc și o expresie de substanță, pictura d-lui Țipoia dovedește existența unui artist preocupat de o geometrie poetică.

Pasta sa nu este deosebit de succulentă și materială, dar tonurile sunt fericit alese, mai mult tematic, însă, nemergând până la disociații și nuanțe, ci căutând iarăși aspectul total, imaginea — sintetică a viziunilor.

LIGIA MACOVEI

Expoziția de pictură și desene a d-nei Ligiă Macovei (sala Dalles) este deosebit de interesantă. Artista și-a statornicit un loc al ei, printr-o seamă de calități și procedee proprii. Ceea ce impune, în primul rând, este felul său de a vedea lumea, adică viziunea sa. D-na Macovei, spre deosebire de majoritatea pictorilor noștri, nu fuge de psihologia chipurilor omenești, de drama și sensurile vieții, de perspectivele humaniste. Dimpotrivă, putem spune că d-sa umanizează totul, până și peisajul, renunțând la un obiectivism rece și nepăsător pentru un su-

biectivism sau lirism, care străbate orice viziune.

De aici, chipurile acelea în suferință, femei și băbați portretizați în chinurile, îndoelile, aspirațiile, visurile și luptele lor. Aceste portrete adâncite în psihologia lor socială, au accente sau sublinieri formale, care le desvăluie mai viu și mai semnificativ drama și nevoile. D-na Macovei nu înfrumusețează realitatea, ci dimpotrivă o adâncește, găsindu-i diformitățile, lipsurile, chinurile.

Pentru o astfel de viziune a lumii, realismul sau idealismul sunt prea puțin, deși, dacă filosofăm asupra acestei picturi și a picturii în general, nu puteam spune că arta nu este realistă în măsura în care cuprinde imaginea și sensul a tot ce există, precum nu pu' em spune că nu e și idealistă, în măsura în care proiectează viziunea și sensibilitatea proprie a artistului. Dar, dincolo de acestea, arta d-nei Macovei este mai aproape de expresionism, pentru că accentuează totul lăuntric, necăutând conformitatea cu aparențele obișnuite, cu fața lucrurilor și oamenilor.

D-sa accentuează nasul sau gura sau fruntea unui personaj pentru a-i tălmăci suferința, degenerescența, cugețarea, îngândurarea sau, în fine, atitudinea tipică în fața vieții. Măinile sau picioarele, deasemenea, apar uneori disproporționate, tocmai pentru că astfel, prin accentul diformant, se exprimă funcția respectivului personaj, animalismul lui, sau, dimpotrivă, puterea lui creatoare, suferința sau munca, profesiunea sau uzarea lui în viață.

Mi-amintesc de anumite chipuri ale lui Picasso, înainte de abuzu-i de cubism. Mame cu fețele trase, din pricina sărăciei și nevoilor; femei mun-

Ligia Macovei

Desen

cind până le iee oasele umerilor de sub piele, tot spălând și călcând rufe; oameni uzați de-o muncă prea grea și prea puțin răsplătită. Pe linia aceasta a lui Picasso, dar cu unele diformități expresioniste și cu proiectii de vis su-

pre-realist, chipurile și figurile pictate sau numai desenate de această artistă, se desvoltă deplin articulate, căci linia constructivă a d-nei Macovei, puterea-i formativă, vibrația psihologică sunt mijloace tehnice care asigură viziunilor sale realizarea plastică.

Totul este, așadar, proecția unui sentiment sau măcar a unei senzații specifice. Linia care alungește corpurile sau le contorsionează, le mărește unele părți sau le diformează are o funcție de expresivitate psihologică, precum colorarea iarăși nu urmărește descrierea fidelă a aparențelor, ci merge mult mai departe, notând stări sufletești, accente de sensibilitate interioară, aparținând artistei sau atribuite de ea obiectelor înfățișate.

Desigur, poți să-ți spui sentimentele și fără a aduce oameni pe pânză sau hârtie. O floare de Luchian poate exprima sufletul artistului, ca și un peisaj sau o natură moartă. Dar arta mare totdeauna s'a exprimat mai mult prin chipul omului, prin înfățișarea capului și trupului, prinse și surprinse în anumite mișcări sau poziții.

Humanismul este legat de om și mai puțin de natura neînsuflețită. În picturile și desenele d-nei Macovei salutaăm revenirea prezenței umane, a realității lăuntrice a omului, ca și a funcțiunii lui sociale. Pentru d-na Macovei nudurile și capetele omenești nu mai sunt doar realități formale, ca arborii și florile, punând numai probleme de formă și culoare. Sunt realități sufletești, obiecte concrete și vii, cu chinuri, probleme, aspirații, cu drama și ideal.

D-sa începe să se orienteze către acea artă care nu este numai o artă pentru ochi, dar și pentru suflet. D-sa este una dintre puținele personalități care combatte des-umanizarea artei, întreprinsă de impresionism, de constructivismul cézannian, de cubismul strict geometric, chiar dacă dela aceste mari curente și inovații formale și cromatice ia, adesea, o seamă de bunuri deplin câștigate. Dar le întrebunțează pentru o altă finalitate: aceea de a arăta omul și societatea, în neajunsurile, valorile și aspirațiile lor. În acest sens, d-sa se situează pe linia artei viitoare, care nu va nesocoti rodul experiențelor de culoare rafinată și diferențiată sau al constructivismului geometric, dar pe baza acestora va reveni la sufletul și la ființa omului, așa cum au făcut, tot cu viziuni și tehnici superioare, toți marii artiști ai lumii: Rembrandt, DaVinci, Michelangelo, El Greco, iar dintre moderni uneori Daumier, Picasso, și unii expresioniști germani, înainte ca hitlerismul să fi ucis arta autentică la ei.

Afară de această viziune humanistă și de această întrebunțare a modalităților de expresie contemporană (expresionism, cubism, supra-realism), care asigură artistei realizări impunătoare și o orientare către arta de mâine — ce va fi cu siguranță o sinteză între omenie și tehnica nespuse de evoluată a ultimelor șapte decenii — trebuie să menționăm că acestea n'ar fi posibile fără darul propriu al artistei de a avea o linie sensibilă, vie, sensua-

lă, destul de articulată, care asigură formelor — chiar diformate sau disproporționate — virtuți constructive. Deasemenea, d-na Macovei are și darul colorii, dispunând de o pastă suculentă și grasă, care asigură formelor densitatea și consistența necesară, iar uneori plăcute aspecte decorative, grația și contraste, nuanțe și diferențieri fericite. Chiar peisajele acelea cu multe nuanțe de verde filtrat printr'o lumină de vis, sunt proiectii lirice, ca și peisajele japoneze, impresii care poetizează natura, trădând sufletul artistei. Este multă tristețe și caricatură în chipurile și trupurile construite de d-na Ligia Macovei; este mult lirism proiectat în peisajele acelea distanțate de realitatea banal cotidiană.

Cu aceste însușiri și căutări, cu această viziune — și cu o îmbunătățire a articulației desenului — artista ar putea ajunge la realizări majore, la compoziții mai complexe și cu mai multă forță, la un energetism plastic, de care este atâta nevoie pentru picturile murale ale viitorului și pentru umanizarea picturii.

IOANA GRIGORESCU

Cam cu aceleași căutări și procedee, dar lucrând încă la amănunte și la aspecte parțiale, dispunând de o linie sensibilă și cu evidente daruri constructive, întrebunțând învățămintele

Ioana Grigorescu

Desen

cubismului și supra-realismului pentru viitoare sinteze — se înfățișează și d-ra Ioana Grigorescu în expoziția dela „Prietenii Cârții”, artistă care va trebui urmărită cu toată atenția și încrederea.

EDITH MAYER

D-ra Edith Mayer (sala Dalles), pe are am prețuit-o pentru desenele sale atât de complexe și ambițioase, expune acum o serie de picturi. E o debutantă plină de calitate, care-și vrea un drum al ei. Elevă a d-lui C. Rescu, dela care a învățat arta desenului solid

constructiv, d-ra Mayer pare a picta însă mai mult în sensul artei d-lui Francisc Șirato, mai ales din stadiul 1925-1932, când încă nu era preocupat de peisajul prea luminos al Balciului și nici de luciul și sensibilitatea pastei. D-ra Edith Mayer evită liniarismul, căutând a construi formele și volumele, larg desfășurate în spațiu, prin culoare, prin densitatea și violența tonurilor, închegând astfel viziuni puternice, în care nu psihologia chipurilor sau poezia nuanțelor contează, ci relațiile formale dobândite prin culoare.

Astfel, d-sa nu mai desenează și cuprinde spațiul prin linii, ci prin culoare, care însă are unele delimitări geometrice, dar țesute din diferite accente tonale. Nu este o pictoriță a nuanțelor subtile și analitice, ci, întrebându-se tonuri tari și constante, realizează formele prin constante sau gradații pe același ton tematic. Pasta sa este tare, violentă, abil orânduită, dar nu are sensibilitate, succulență, căldură. Place prin tăria și puterea formală, prin îndemânarea cu care lumina străbate și gradează tonurile monotone, dar puternice.

Este o remarcabilă știință, pe urmele d-lor Ressler și Șirato, ca bazându-se pe mijloace relativ reduse să realizeze figuri atât de reliefate și începuturi de compoziție atât de distincte. Credem că d-ra Mayer va putea da și în viitor picturi murale, bine construite și cu forță cromatică, precum și compoziții aspru gândite.

EUGEN PROFETA

D. Eugen Profeta (sala Dalles) este un tânăr pictor ardelean, dispunând de o pastă variată și uneori sensibilă, lucrând sobru și aspru, înclinând spre compoziția oarecum rece, după cum dovedesc unele peisaje din Munții Apuseni și acel interior cu țărancă, sau o procesiune în care străbate ceva din realismul nordic. Ii trebuie însă mai

mult relief cromatic, pentru a nu cădea în banalitate și convențional, precum și o viziune mai personală.

PAUL CONSTANTIN

D. Paul Constantin (sala Dalles) expune numeroase schițe de costume, majoritatea inspirate de acelea ale țărănilor noștri și care ar putea fi cu folos întrebuițate la niște spectacole mai stilizate decât acelea ale teatrelor noastre, precum și pentru unele adevărate balet românești, care ar trebui să revoluționeze și plastica costumului, așa cum au făcut Baletul rus și Baletul suedez, grație lui Bakst sau Baletul suedez, grație atâtor pictori contemporani, ca Picasso, Jean Hugo, Steinlein, Fernand Leger, Helene Perdriat, Laprade, și alții.

D. Paul Constantin Cernăvodeanu este un om de gust, care a știut să găsească forme de costume și ornamente populare de-o finețe, un ritm și o imaginație surprinzătoare, întreprinzând astfel, cu reală pricepere, o operă de valorificare și stilizare personală a costumului țărănesc dela noi, arătându-ne vestimente, horbote, cojoace și mantăi de forme și cu podoabe remarcabile de interesante, unele în stil tradițional, altele stilizări personale ale exponatului, toate desfășurate larg în spațiu, precis desenate și colorate, îmbrăcând figuri și chipuri înadins înfrumusețate. D. Paul Constantin a procedat cu materialul popular românesc așa cum a făcut Bakst și alte modele ale sale, valorificând arta populară uneori fidel, alteori cu ajutorul unei imaginații de bun gust.

M. DUMITRESCU

D. M. Dumitrescu (sala Prometeu) este un pictor începător cu făgăduitoare calități de culoare, talent care are nevoie de a se fixa și depăși, printr-o concentrare mai ales în privința peisajului, uneori simțit în adevărată bogăție și semnificație.

CARNET LITERAR

LITERATURA COMPARATA

Imbinând însușirea de umanist cu aceea de eclectic analist al faptelor de cultură în conexiune cu artele, d-l Al. Ciorănescu ne oferă în volumul „Literatură comparată”, recent apărut la „Casa Școalelor”, un buchet — pe cât de agreabil minții, pe atât de instructiv. — de studii, schițe și comentarii, atât de propriu intitulat literatură comparată.

Fie că înregistrează constatările atât de judicioase asupra desinteresului oamnelor de litere pentru finuturile românești, ca în eseu „Țăranul dela Dunăre”, fie că consemnează semnificația apariției lui Ișus în dramaturgia universală, subiect pe cât de sacru pe atât de folosit în atâtea scrieri teatrale, încât dramatismul miraculoasei vieți a Mântuitorului îndeamnă la aceasta, — sau arată influența anumitor scriitori asupra literaturii noastre, — d-l Ciorănescu împodobește comentariul critic de o idee și un tâlc.

Dar ceea ce este totodată atrăgător și vrednic de relevat în aceste studii, este

curajoasa luare de poziție a autorului atunci când rostește un adevăr nu unanim recunoscut, — dar prin asta nu mai puțin adevăr — asupra spiritului critic ce a prezidat la Alexandri în întocmirea culegerii baladelor bătrânești și mai cu deosebire în transcrierea baladei Miorița, așa cum face în eseu „Meșterul Manole”.

„VIAȚA ROMANEASCA”

Numărul pe Ianuarie-Februarie al venerabilei și mereu actualei reviste ieșene ce apare la București aduce, pe lângă alte colaborări prețioase ca Demostene Botez, Al. Philippide, Geo Bogza, Marco I. Barasch, o nuvelă de mare întindere și aleasă substanță: Un cal sigur, de Ștefan Enescu.

Dacă cetitorul remarcabilei schițe psihologice va fi surprins de sensul uman al bucății acesteia de proză, not trebuie să adăncim tâlcul însuși al creației d-lui Enescu, întrucât creația este. Curajul autorului de a strecura adevăruri ustură-

toare și a desorie stări vrednice de a fi desvăluite într'un regim de libertate — este revelator și trebuie cu prisosință evidențiat.

Pe lângă valoarea în sine a substanței nuvelei, ceea ce face trăimicia ei este tocmai veridicul conflictului descris și, amănuntele de fapt divers rupt din realitatea imediată, nu te împiedică să guști — peste fulgurațiile unei actualități bătuătoare la ochi — savoarea specială a prozei autorului, unul și același, — dacă nu ne înșelăm — cu Ștefan Enescu care a avut cavalerismul să acopere cu girul numelui d-sale lucrarea dramatică Steaua fără nume a d-lui Mihail Sebastian, într'o vreme când nu se putea juca o piesă pe scena unui teatru românesc fără acest de tristă amintire camuflaj.

ORAȘUL MACELULUI

Fruct amar al cercetărilor și investigațiilor făcute la fața locului de prințul reporterilor, pe nume Brunea Fox, cartea „Orășul măcelului” e mai mult și mai puțin decât un reportaj al tragicelor evenimente petrecute între 21, 22, 23 și 24 Ianuarie 1941. E foata de temperatură și convulsiva diagramă rămasă de pe urma apocalipticeii deslănțurii de impulsii și instincte — filtrată prin sensibilitatea de majoră tensiune umană a autorului.

Pentru acei ce au avut norocul de a nu fi în centrul ciclului devastator de vieți și așezări omenești, adică aceia din cartierile sau numai clădirile ferite de un providențial paratrăznet de priveștiștea și urmările carnagiului și bătăliilor legionare, sensul evenimentelor desrise în această carte ar putea să pară deformat și atenuat de subiectivitatea scriitorului.

Dar însemnările nude, brute din „Cartea măcelului” al celor câteva zile de demăț sanguinar, au în ele ceva de proces verbal, de o obiectivitate fără dubiu, cutremurătoare.

CERCUL „SBRĂTORUL”

Duminea 18 Februarie a avut loc a doua ședință a cercului „Sburătorul” în prezența d-nei și d-soarei M. Lovinescu, a d-nelor și d-nilor F. Aderca, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Camil Balțazar, Ștefania Zottoviceanu-Rusu, Petrasincu, I. Șerbu, Cella Serghi, Crușevan, Ema Romano, Virgiliu Monda, C. Bondi, C. Tonegaru, D. Stelaru, Teculescu, Argintescu-Amza și Ion Ojog.

D. F. Aderca a făcut lectura piesei dumisale în 3 acte: Balet cu muzică, cetitd de curnd și în comitetul de lectură al teatrului Național, iar d-l D. Stelaru o poezie. C. B.

ODON DE HORVATH : TINERET PAGAN.

Asupra vieții sociale germane după anii 1933, s'au scris puține cărți atât de cuprinzătoare cât ni se înfățișează Tineret păgân al lui Odon de Horvat, roman recent apărut în traducere la editura Vatra. Cartea cuprinde o privire în adâncime, în special asupra tineretului german în anii premergători războiului. Și acest tineret este urmărit în toată activitatea lui, familie, școală, în tabere unde învață să ucidă, în societate, unde se comportă așa cum îl învață instructorii: să desconsider valorile spiritului, să declare să „orice gândire îi este odioasă”, și să mărginească noțiunea de om numai la poporul german. Tineret păgân, este una din puținele cărți cu adevărat bune apărute în ultimii ani.

CRONICA FILMULUI

SELECT: „HAIMANUA“.

Nu știu dacă printre spectatori s'a găsit vreunul care să gândească același lucru, dar cred că subiectul (sau „Ideia“) filmului se preta mai degrabă la o piesă de teatru. Sunt acolo, insuficient reliefate, atâtea elemente de dramă, atâtea figuri autentice diferite ca structură și atâtea „puncte de plecare“ favorabile unei sondări în adâncuri de suflet, încât, încăpute laolaltă pe mâna unui maestru în ale dramaturgiei (de pildă Ibsen sau Pirandello, ca să-i numesc numai pe aceștia, tocmai prin faptul că au o viziune „specială“ asupra lumii, impregnată de contrast și — prin aceasta — favorabilă rezolvării pe planuri diferite a problemei), ar fi oferit scenei un material din cele mai puternice, mai interesante.

Mai întâi, ca să poată face obiectul unei scrieri dramatice, ar trebui privită sub toate aspectele ei pe plan omenesc și social, „tema“ filmului. Pe urmă, ca element de contrast, pentru a conduce egal acțiunea, ar fi cele patru personaje detașate fundamentala unui față de „mentalitatea“ celuilalt: intelectualul ratat căzut în patima beției, incapabil să-și ducă la bun sfârșit studiul asupra vieții și culturii vechilor greci, din pricina lipsei de voință care a făcut din el o biată zdreanță omenească; soția infidelă și totuși devotată căminului, care se vinde din pricină că soțul ei (alcoolic în ultimul grad), e incapabil să-și întrețină familia; soacra venală și cicălitoare, care încurajează purtările fetei sale și merge până acolo cu venalitatea, încât își îndeamnă și nepoata să accepte „protecția“ unui om de societate, numai pentru a leși din greu impas material în care se sbat cu toții după moartea (în împrejurări tragice) a „unicului sprijin“ al familiei.

Iată, așa dar, o seamă de elemente umane veridice, care s'ar fi putut mișca mai prielnic în cercul închis al unei piese de teatru, decât să fie transpuse impropriu pe ecran, însoțite de multe scene „de umplură“, care — după cum am mai spus — diluiază intensitatea conflictului dramatic.

Totuși, filmul așa cum a fost realizat, are unele calități evidente peste care nu putem trece. Acțiunea (ca să definim subiectul) ne poartă în una din acele periferii ale unui mare oraș american, în care viața cu greu înfloreste, din pricina insanității morale ce stăpânește sufletele.

În mijlocul unui asemenea decor sărac, Elli May (fată în preajma măritășului), își impune față de sine o linie de viață riguroasă pentru a nu cădea în aceeași vină (în fond scuizabilă) în care a căzut mama ei. Deși fată simplă, cu ani de studiu puțin la număr, ea crește în spiritul de rară înțelepciune a tatălui său,

om învățat și cu simțul moral încă nealterat, deși purtările sale sunt ale unui desmoștenit de soartă.

— „Sunt un stigmatizat, fată dragă!“ îi spune ei la un moment dat. „Dacă ași fi avut mijloace de traiu, atunci tatăl tău ar fi fost un mare om de știință, cu care tu și mama ta v'ați fi mândrit. Dar așa? Sunt o piedică, o povară pentru familia mea. Rând pe rând, visele pe cari le nutriam în tinerețe s'au destrămat. Să-mi fac altele, s'o iau dela început, n'ași mai găsi puterea necesară s'o fac. Dece? Nu mă întrebi dece? Răspunsul tot eu am să ți-l dau: fiindcă viața, așa cum a spus un mare filozof grec, ne-a fost dată s'o trăim cum putem, nu cum vrem“.

Elli, fată isteată, înțelege tălcuț al amar al acestor cuvinte și în numele lor, încearcă să treacă sub tăcere (sub o tăcere care chinule și doare) purtările celor din jur.

Dar iată că un fapt nou se produce în viața ei, care-i răstoarnă dintr'odată aspra linie de viață pe care și-o impusese. Acceptând să cocheteze cu un tânăr, acesta o sărută fără veste și de-aici, adică din acel moment ea își dă seama că e... îndrăgostită.

Firește, incidentul pregătește clasicul conflict sentimental cu care ne-au obișnuit casele de filme americane. Elli fugă de acasă (sub protecția mamei sale), luptă ca să câștige dragostea lui Ed, se mărită cu el, trece prin momente de umilință la fel de „clasice“, dar până la urmă lucrurile se rezolvă în bine. Fericită, ea pășește alături de Ed în casa părinților ei unde acesta — după moartea în condițiuni tragice a mamei lui Elli — va prelua conducerea căminului...

Ginger Rogers și Joel Mc. Crea, cei doi protagoniști ai filmului, au câteva scene izbutite în care duioșia alternează cu surâsul și cu o anume „invitație la fericire“.

LIVIU BRATOLOVEANU

NOTE TEATRALE

ÎNVAȚAMANT...

Pricina grelei înțelegeri este — uneori — cauza de a nu ști să deosebim oamenii unii de alții...

Obișnuți cu metodele celor cari — pe deasupra intereselor generale — ambiția lor constituia apanajul singurului mijloc de-a se impune, ne sîmțim oarecum desorientați când dăm peste oameni care socotind altfel, alătură sincer muncii lor și munca altora, numai din respectul unui succes comun.

Meritul înțelegerii acestor oameni ni-l dă exemplul d-lui N. Carandino, noul director general al teatrelor.

Venit în noua sa calitate, dela o funcțiune unde condeiul orientat de purul adevăr, stabilea rar raporturi prea bune cu ai scenei, s'a crezut că o colaborare cu unii actori, regisori sau autori, ar fi imposibilă.

Dar N. Carandino nu-și pune girul muncii sale pe alte scoteli decât pe acelea ale reușitei teatrului românesc și atunci învățământul ce-l oferă atătora prin colaborarea fie cu Pop Marțian sau chiar cu Ionel Iliescu, ușurează înțelegerea de a se ști cum sunt oamenii superiori și cum sunt alții...

SALARII...

Regula impusă de nevoia rezolvării — dacă nu a unei mai bune existențe, dar — cel puțin — a unei sigure, determină stăruinți care la capătul lor să întâlnească totdeauna elogiul reușitei.

Totuși mai puțin deprinși cu stăruințele, actorii primei noastre scene n'au ales calea aceasta decât la îndemnul nevoilor și mai mari, când au constatat că salariile lor nu mai au puterea acoperitoare a celor mai modeste cerinți. Și-atunci au dat asaltul...

La ministerul de Finanțe, la Președinție, oriunde...

Doar li se va recunoaște nedreapta răsplătire a trudei pe care cei dela teatrele particulare n'o cunosc altfel, decât din casna de-a alerga după angajamente cât mai regești.

Să recunoaștem în dreapta cerere a artiștilor dela Național ceva mai mult decât o asigurare a existenței.

Să recunoaștem prestigiul celor cari cu sacrificii, rămân totuși ca să presteze o muncă grea într'o instituție de artă, pe care alții au părăsit-o din îndemnul poftei de îmbogățire.

Și asta e mult... E foarte mult...

TRADUCERI...

Vestea traducerii unei lucrări dramatice franceze de către prietenul nostru Mihai Niculescu, obligat să-și îndeplinească azi serviciul în îndepărtata capitală a Franței, ne-a procurat emoția unei întâlniri cu talentul acestui sensibil critic și poet în ceva nou domeniului său de activitate de până acum: teatrul.

Datorăm această emoție poate și îndelungatei sale absențe, dar mai sigur prestigiului cu care literatura dramatică franceză a căpătat un traducător care s'o impună publicului românesc mai cu temei decât au făcut alții.

AFIȘ...

Cu singura deosebire a grabei de nou-tate, afișele unor teatre au rezolvat „premierile“ prin reluarea unor vechi piese.

Ca să anunțăm aceste reluări necesită curajul în a reaminti „succesul“ lor de dată dată.

Și noi nu-l avem...

I. M. LEHLIU

NOTE

Ține totdeauna nasul în sus, aduimecând, se pare, altitudinii, — ceea ce nu-l împiedcă totuși, să-l aplece de foarte multe ori după anumite mărunțișuri literare — și probabil că are veșnic ceva înaintea ochiului drept sau stâng care-l supără, din care cauză îl închide sau clipește cu foarte multă perseverență mai ales când vrea să priceapă despre ce este vorba.

Vine de obicei pe la vreo revistă la care nu scrie, ca să audă cele ce se vorbesc și o desființează sau îi ține o predică a doua zi într'un ziar al cărui mentor literar este.

Nu-l preocupă deloc dacă o poezie sau nuvelă este bună sau rea, ci caută totdeauna să vadă dacă nu cumva este reacționară. Și are un talent extraordinar pentru a descoperi în orice operă literară vechile sale inclinații pe care acum le reneagă și speră că vor fi uitate pentru totdeauna.

Dă lecții de ținută socială și este un teoretician al artei militante, dar nu se pricepe nici în artă și nici nu a asimilat prea bine ideile pentru care militază. Ca să compenseze aceste lipuri esențiale însă, îl imită pe Cicero tunând și fușgând mai ales împotriva „esteților”.

Reușește să compromită totdeauna ideile pentru care alții militază sincer și desinteresat în artă și se pare că își continuă cu succes activitatea sa depe vremea când era altfel colorat.

f. nicolau

„RODILE”

lui Paul Veléry, *Les Grenades*), unul din cele mai pure poeme ale fazei sale ultime, de revenire la limpezura cristalină a clasicismului, după frământările sale experiențe malarice, a fost tradus în românește.

Autorul acestei temerare încercări este tânărul eseist și poet Ion Oană, din cercul literar dela Sibiu, un pasionat iubitor al poeziei moderne franceze, care trudește de mult să-i afle echivalențe expresive în limba noastră, mai tânără, mai puțin geometrică, mai plină de mustul intuiției și mai impură deci, mai improprie de contururi lineare, de o sensibilitate mai frustă, decât rafinată limbă a neclasicului tradus.

„Dures grenades entrouvertes
Cédant à l'exces de vos grains”, au devenit în traducerea d-lui Oană, renunțând la bogăția lor ritmică și la conciziunea expresiei sintelice:

„O rodii tari, ușor întredeschise.
De imboldirea sâmburilor plini”... versuri iambice incontestabil caligrafice, nu lipsite de oarecare conventionalism care frizează banalitatea, în orice caz departe de a justifica explozivele 2 stihuri ce urmează:

„Je crois voir des fronts souverains
Eclatés de leur découvertes”.

Lucru pe care pare să-l fi simțit de altfel și traducătorul, pentru că, ferindu-se de maiestatea simplă a tăieturii directe, sculpturale, în marmora sonoră a cuvântului, recurge la dantela superfluă a unei metafore, adiacente la idee doar cât un tablou la peretele pe care întâmplător a fost aninat:

„Păreți stăpâne frunți unse'n lumini
Ce au plesnit de gânduri și de vise!”

Denunțarea cauzalității direct stabilite între „les troncs... éclatés” ale lui Veléry și complementul lor imediat „par leur découvertes”, lipsește în traducere, unde emotivul metaforei „unse'n lumini” amortizează explozia, pusa de ațfel pe seama unor vagi „gânduri și vise”.

E de remarcat cum „découvertes” din textul francez, vocabula ce sugerează activismul intelectualist al occidentului, devine la conștientul poet român care nu-și uită descendența pastorală specifică, pasiv, „gânduri și vise”.

Mai este încă, în înțelegerea de altfel merituoasă, (ținând seama de caracterul de ultima distilare a precipitatului stării poetice în formă, care face din „Les grenades” una din cheile de boltă ale arhitecturii valérysmului) a d-lui Ioan Oană, de remarcat cum secvența directă marcată în strofele 2 și 3 la Veléry prin: „...si les soleils... vous ont fait... craquer les cloisons de rubis” „Et que si l'or sec de l'écorce... creve en gemmes rouges de jus”... se elasticizează în traducere prin juxtapunere de propozițiuni coordonate. („V'au implinit... și v'au crâpat pereții de rubine”, sau: „când coaja voastră... la'ndemnul forței pururi nesecată, în nestemate vii de must tăsește...)

De altfel, terținele sonetului sunt mult mai reușite decât catrenele, iar ultima: „Zăbava insoritelor rupturi

„Deșteaptă'n gândul pur ca se trezește
Visul ascunsei sale-arhitecturii”, — este dintr'un punct de vedere, poate mai adecuată restului decât originalul, în care „Fait rêver un âme que j'eus de sa secrète architecture”, frază structurată verbal, se substantivizează, sugerând cu mult mai pregnant elatismul întregului poem al marelui praxitelian.

Poemul e publicat cu alte două traduceri, în „Revista Fundațiilor Regale”, pe Februarie.

ion frunzetti

O TRADUCERE INUTILA

Lipsită de orice fel de însușiri literare, redactată într'o limbă grotesc fonetizată („ie”, „ieste”, etc.), traducerea d-lui Eugen Tănase. Cântarea lui Roland, poem epic vechiu francez, Sibiu, 1942, reprezintă o întreprindere inutilă și — într'un anumit sens — deadreptul periculoasă, ca orice gest cabotin și pretențios. Cine este interesat de această capodoperă medievală, știe unde să se adreseze. V rsiunea modernă a lui Joseph Bédier (*La Chanson de Roland Paris, L'édition d'Art, N. Piazza*) continuă să ne aducă cele mai prețioase servicii, intelectualul român — fugind de odioasa „popularizare” — neavând nevoi de traducere de față pentru a gusta Cântarea lui Roland într'o franceză excelentă, plină de calități literare.

Altul a fost însă gândul d-lui prof. Eugen Tănase, aflat la Montpellier, en mal de thèse. Traducerea este prevăzută cu un aparat critic inutil, profund n științific, fiind precedată de o introducere primitivă, română provincială, plină de toate clișeele literare ale bellerismului. Dăm o perlă:

— Ce feste? ridică genele scolarul.
— Un truver (în josul paginei notă explicativă), stăpâne. Intrebă dacă...

Servitorul s'a oprit la exclamația tăioasă, însoțită de un gest, a stăpânului.

Din abor însă o tânără domniță blondă (hélas!) a prins vestea servitorului: a alergat la fereastră și apoi a venit lângă soțul încruntat, și rugătoare:

— Il j'asă să intre! I-atâta timp decând (sic) n'am mai auzit un cântec de...

— De iubire — reteză inclinat seniorul

(p. VII). Intreaga introducere este scrisă în acest stil dulceag, ridicol, de o platitudine cu totul remarcabilă. Se pot extrage și alte fragmente tot atât de savuroase, reținând faptul că asemenea ineptii se găseseră strecurate într'o carte cu pretenții științifice, care a primit până și acei „vu et permis d'imprimer”, aproape neverosimil. Evident, opul d-lui Tănase poartă o d. d. cașca tot atât de caragelească:

„Franței,

„Frumoasei sale Țări d'Oc

„Omăgiu și Recunoștință.

Traducătorul,
adrian marino

I. BOTEZ: ASPECTE DIN CIVILIZAȚIA ENGLEZA

Nu îndeajuns de cunoscută la noi, sau, mai precis, superficial cunoscută, civilizația anglo-saxonă își găsește în d. I. Botez — prin volumul „Aspecte din civilizația engleză”, apărut la „Universul” — un interpret din cei mai înțelecători. Îndelunga zăbovire a d-sale pe pământul insulei britanice i-a dat posibilitatea să cunoască și să se pătrundă de un complex de caracteristici de neîntâlnit năd chiar în marile țări de cultură din apusul Europei.

Distincția ostentativă ce s'a făcut, și se mai face încă, pe continent, între instrucțiune și cultură nu reprezintă un câștig pentru acele popoare ce și-au însușit-o. Insularii păstrează, în această privință, vechile și cu succes încercatele metode în apropierea lor simultană, pe-un plan în aparență complex dar cu atât de strălucite rezultatele; omu' en'ez nu ținde să dovedească neapărat lumii, nici cultura, și nici osebitul său potențial de instrucție și e deajuns dacă se poate — și poate — fi considerat un exemplar civilizată. E inutil să mai spun cât de strălucit reușește acest lucru.

Leagăn al democrației, Anglia, prin înstituițiile al căror echilibru stă neclintit de secole și al cărei cetățeni, împrăștiți în cele patru vânturi, duc mai departe aceste bunuri de civilizație, spre folosul întregii omeniri, rămâne un ideal pentru toate popoarele dornice de mai bine.

VERONICA OBOGEANU: FREMAT

Volumul de versuri al d-nei Veronica Obogeanu, apărut anul trecut, într'o aleasă ținută grafică, aduce sensibilitatea și neliniștea feminină, turnate în stihuri a căror cădură cucerește.

Versul autoarei, a cărui adâncime și fluiditate se împietesc atât de armonios într'o cadentă și ritm surprinzătoare, indică posibilitățile pe care d-na Veronica Obogeanu le poate folosi, spre câștigul maxim al poeziei, în opera sa de mai târziu.

e. postelnicu

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL”
Înscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorități și instituții 4800 lei
particulare 12 luni 2400 „
6 luni 1350 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCUREȘTI I Str. Breda 23—25
TELEFON 3.30.10

Apare săptămânal
PREȚUL 60 LEI